БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилетинген

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының
Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң
ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң органы

1955
МАРТ
17
ЧЕТВЕРГ
№ 56 (3250)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНДЕ (1 арын).

Ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң бирги сессиязы: 1954 чылда область бюджединиң күүселдези болгаш 1955 чылда бюджет дугайында (2 арын).

Г. Писарев.—Коммунистер билиин бедидип турар (2 арын).

Д. Монгуш.—СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң шиитпирлерин өөренип турар (2 арын).

О. Лепсан-Серен. — Колхозтар тулгу болгаш партия организациялары (2 арын).

Т. Зуева.—Россий Федерациязының улустарының культуразы өзүп турар (3 арын).

Часкы тарылгага белеткел (3 арын).

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР (3 арын).

Д. Бочаров.— Делегейде болуп турар чоруктарның допчулалы (4 арын).

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүдениниң Бирезунуң Кыйгырыының алаанга ат салыышкынының чылдазы (4 арын).

Париж дугуржулгаларын Францияның республика чөвүделинге чугаалажыры-ның бүдүүзүнде (4 арын).

Японияның өндере чепсегленишкини (4 арын).

Индий парламентинин депутаттары атомнуг чепсекти хоругдаарын кыйгырып турар (4 арын).

ДЕПУТАТ—ЧОННУҢ АЙБЫЧЫЗЫ

Совет күрүне болза, коммунистиг партиялелдиң тургузуушкунунуң болгаш бистиң Төрөөн чуртувусту даштыкы дайзынарның халдаашкынынан камгалаарының кол чепсээ болур. Бистиң күрүневис бодунуң ажыл-агый талазы-биле организаткы болгаш культура-кижизидилгелиг ажыл-чорудулгазын ажылчы чоннар депутаттарының Советтерин дамчыштыр чорудуп турар. Ол Советтерге чоокта чаа болуп эрткен сонгулдалар болза, Коммунистиг партияга болгаш Совет чазакка совет кижилериниң улуг идегелин, партияның болгаш чазактың политиказын чаңгыс эп-сеткил-биле үүлүг деп көрүп, ону деткип турорын база катап көргүскен.

Партияның, чазактың болгаш улустуң бузулбас каттышкышкыны—Совет күрүненин күчүзүн болгаш тиилетирбес чорудуун хандырып турар улуг күш. Сонгукчуларның эң хөй нуруузу коммунистерниң болгаш партия кежигүү эвестерниң блогунуң кандидаттары өзөө бадылаан чорук ол бузулбас каттыжышкынның чаа илерээшкини болган.

Россий Федерациязының чер-чер Советтеринге 800 мун ажыг депутатта, ооп иштинде Тыва областың бүгү Советтеринге 2019 депутаттар сонгутурган. Ол болза, бистиң күрүневистиң ёзулуг демократтыг чоруунуң чайынанчак көргүзүү болур. Улуг Ленинниң чугааланы-биле алырга, Советтериниң депутаттары «боттары ажылдаар, боттарының хоойлуларын боттары күүседир, амыралда болуп турар үүлдерни боттары хынаар, боттарының сонгукчуларының мурнунга боттары харыысалгалыг болур ужуры».

Депутат — улустуң айбычызы болур деп бистиң чуртта санап турар. Ол дээрге, дыка бедик үнелел. Коммунизмни тургузуп турар совет улустуң айбычызы болурундан, улуска баразан болурундан бедик алтар, мыыктыг хүлээлге, харыысалгалыг сорулга кайда боор. Улуска баразан болуру дээрге, бодунуң бүгү күштерин, билиин болгаш арга-мергежилин Коммунистиг партияның улуг хөрөөнге бээри, социалистиг күрүненин эрге-ажыктарын камгалаары ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң бүгү адырларына ажылчы чоннарның ёзулуг организакчылары болуру ол. Советтерниң депутаттарына шак ындыг кижилерни ажылчы чоннар сонгуп турар.

Ажылчы чоннар депутаттарының Советтери чоннуң бүгү кезектери-биле тудуш харылзаалыг, улустуң инициативазына болгаш чогаадыкчы идепкейинге даянып турар ёзулуг улусчу органнар болуп. Советтерниң ындыг мөзү-шынарлы ооп депутаттарының составы тодаргай хөрөчилеп турар. Чаа сонгутурган депутаттарның арызында бистиң областың үлетпүрүүнүң ажылчыннары, тудугжулар, транспорт организацияларының чоларчылары, трактористер, комбайнёрлар, зоотехниктер, агрономнар, эр, хөрөөжен колхозчулар, эмчилер, башкылар, чогаалчылар, артистер, партия, совет болгаш хөй-ниити организацияларының ажыллакчылары бар. Олар шуптузу бистиң Төрөөн чуртувустуң хөрөө дээш күш-ажылы-биле чонга идегетиргеш сонгуткан кижилер болур.

Чер-чер Советтериниң чаа сонгутурган депутаттарының арызында моон мурнунда депутаттар турган ам база катап сонгутурганнар хөй. Ындыг-лаа болза, чаидык кижилер чоннуң идегелин ажылхерекке шынныктырып шылаайн барганын демдеглээр херек. Кызыл хоорай Совединиң депутады турган Маалыр-оол, Чөөн-Хемчиктиң район Совединиң депутады турган Мамбетов, Каа-Хем райкүүскомнуң даргазы турган Клёнов болгаш өөн-даа өскелер, ол ышкаш чаидык көдээ Советтериниң даргалары болгаш секретарьлары депутаттарга катап сонгутурбайн барган. Ол болза, улус чон боттарының ажыл-деректерин кымга эргеледирин, кымнарны сонгуурун боттары билир деп чүвени көргүзүп турар.

Ажылчы чоннар депутаттарының Советтеринге улустуң сонгааннары ам боттарының хөй талалыг ажыл-чорудулгазын эгелээн. Область, район, хоорай, көдээ болгаш суур Советтериниң бирги сессиялары болуп, Советтериниң күүсекчи органнарын сонгугулаан. Ол сессиялардан эгелеп депутаттар ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң айтырыгларын боттары шиитпирлээринче кирген. Советтериниң бирги сессияларынга-ла улустуң сонгааннары — депутаттар боттарының сонгукчуларының күзел сорууның илередикчилери болурун көргүзүп турарлар.

Область Совединиң бирги сессиязынга 1955 чылда область бюджезин чугаалажып турунда, депутаттар область организацияларының ажылында четпестерни илередип турганнар. Школа болгаш эмнелге ажылында четпестерни Тере-Хөл сонгулда округундан депутат Т. Д. Сактагай шүүмчүлөөн, орук ажыл-агыйын сайзырадырын, көдээ Советтер ажылынче кичээнгейни күштелдиреин Бай-Тайгадан депутат И. А. Даваа чугулаан демдеглээн. Шак ындыг шүүмчүлелдер болгаш саналдар кайы-даа Советтериниң сессияларынга болгулаан.

Ажылчы чоннар депутаттарының чаа сонгутурган күүсекчи комитеттери болза, депутаттарның санал-опалынга дыннангыр, оларның чогаадыкчы инициативазын деткиир, боттарының бүгү ажылын чорударга оларга даянар хүлээлгелиг. Ындыг турбуже, моон мурнунда чаидык Советтериниң күүсекчи комитеттери ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунуңа бүгү айтырыгларын шиитпирлээринге депутаттарның ролюн чедир үнелевейн турганының фактылары бар. Чижээ, Кызыл райкүүскому чаидык депутаттарны ажылга эки киириштирбейн, район Совединиң сессияларын эвээш чыыдырып турган. Эрткен чылын районнуң колхозтары чер ажылынын-даа, мал ажылынын-даа талазы-биле кол көргүзүүлериниң планын күүсетпээн, тулгу планын үскен. Бир эвес райкүүском ажылдың чагырар-лужаар стилинче хандыкпайн, депутаттарны дамчыштыр масаныңа чогаадыкчы идепкейинге эки даянган турган болза, ажыл-агыйга эки көргүзүүлерни чедип алыры чугаа чок турган ийик.

Ол ышкаш Кызыл болгаш Чадаана хоорай Советтериниң күүсекомнары депутаттарның санал-биле күдүмчу комитеттерин тургузар дугайында шиитпирлерни үнүгүлөөн, хиреезинде, ол комитеттер амга чедир тургустунмаан. Ол болза, депутаттарның инициативазын сес кырынга ёзу барымдаалап хүлээн алган, а херек кырынга боттандырбайн баар чоруктар күүскомнарда бар деп чүвени херечилеп турар.

Сонгулда кампаниязы чорун турар үеде эрге-чагырганың чер-чер органнарының ажыл-чорудулгазын ажылчы чоннар бүгү талазы-биле хынап, Советтериниң ажылында четпестерни илереткен болгаш шүүмчүлөөн база чаа сонгуткан депутаттарга боттарының чагыгларын, даалгаларын берген. Чер-чер Советтериниң сорулгазы болза, сонгукчуларның санаалдарын болгаш даалгаларын өөренип көөру, ол талазы-биле боттуг хемчегларни алыры, ону боттандырарынга бүгү депутаттарны киириштирери болур.

Депутаттарның арызында хөй-хөй кижилер бир дугаар-ла сонгутканнар. Мынчангаш оларның депутат хүлээлгезин күүседиринге хүн-бүрүзү боттуг дузалаачы көргүзери Советтериниң күүскомнарының хүлээлгези болур. Бирги сессияларын соонда депутаттар боттарының сонгукчуларынга барып, сессияларның шиитпирлерин таныштыгары, ол шиитпирлерни боттандырар дээш организастыг хемчегларни алыры эргежок чугула. Депутаттар болза, чугле Советтериниң шиитпирлериниң дугайын илеткээрибиле, боттарының депутат ажыл-чорудулгазының дугайында отчёттаар кылыр-биле кызыгаарлатыныгайн, харын олар массага партияның политиказының непредикчилери болуп, сонгукчуларның даалгаларын амыралга боттандырар дээш демиселчилер болур хүлээлгелиг.

Совет улустуң мурнунга Коммунистиг партияның салып турар сорулгалары, ылангыя СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң шиитпирлери болза, чер-чер Советтериниң, оларның депутаттарының харыысалгалын улам бедилерин, чогаадыкчы инициативтиг ажылдарын, организакчы чоруун күштелдиреин, Советтериниң ажылын үндезини-биле эжиждерин негеп турар. Чер-чериниң Советтери боттарының мурнунда салдынган сорулгаларын депутаттарының, активтиг күжүнге даянып, масса-биле харылзааны улам быжыглап турган күүседип шыдаар.

КУР ЧЕРЛЕРЖЕ

БАКУ. Азербайджанның найыслалының 10 мун хире оолдары болгаш кыстары кур черлерни шингээдип алырынга киржир күзелин илереткеннер. Март 14-те Бакудан «Дагестан» деп теплоход-биле Казахстанче аныяктарның бо чылгы баштайгы белүү чоруткан. Бакучулар Казахстанга тараалап ийи чаа совхозтарны тургузар.

Чорун турарлар чүс-чүс белектерни алганнар. Бакунуң электромеханика заводунуң коллективи аныяк патриоттарга бүдүрүлгенин ажылчыннарының кылганы кежүү чоруур электростанцияны белекке берген.

Теплоходтуң чоруурунуң мурнуу чарыында Бакунуң далай пароходтары турар черинге патриоттарны үдээринге хөлбашкан хөй кижилиг митинг болган.

(СЭТА).

Совет Эвилелинде

Чурттуң бүдүрүлгелеринде

Главкамчатрыбпромнуң бүдүрүлгелери балык тударының квартал планын күүсеткеннер. Эрткен чылдың ол-ла үезинге болдарга, барык-ла бүдүн чартык катап хөй—800 мун хире пуд камбаланы, наваганы гольцты ажылдап кылыры-биле дужаган.

* * *

Пензаның үлетпүр арматураның заводу электри үлетпүрүнге шой туглакчыларның улуг бөлүүн белеткеп турар. Беш тонна деңзилиг 40 ажыг ындыг туглакчыларны чаа күчүлүг гидротурбиналарны тудары-биле Ленинградтың Сталин аттыг металлургия заводунче чорудар. Бирги кварталдың үлүүнүң өөлгү бөлүк туглакчыларын чорударынга белеткээн.

* * *

Майковтуң станок тудуушкунунуң Фрунзе аттыг заводу (Адыгей автономнуг область) янзы-бүрү хевирлиг өөрилгелерниң бистерин кылыр автоматтың станогунуң сериялыг бүдүрүлгезинче киришкен. Ол станоктуң бүдүрүкчүлүү—өөлчегде 72 мун өөрилге.

* * *

Калининниң машина тудуушкун заводулен кургадыкчыларынга белдирлер белеткелиниң онаалгазын алган. Чыл эгезинге чедир чыл планындан үштүң бириниң хөй—505 белдирлерни кылган. Акимовка баштаткан чылда бригадазы хуннун-не бүдүн чартык норманы күүседип турар.

—⊙—

Мурнакчылар

ТБИЛИСИ. Тбилисиниң торгу аргыыр фабриказының аргыкчызы Нуна Джохалзе Тбилиси хоорайның Орджоникидзе район Совединиң депутадынга сонгутурганы-биле беш чыл нормаларын бүдүрүлгеде бир дугаарында күүсеткеннинге ооп ады ажылдап турар эштери изин-биле байыр чедирген.

Мурнакчы аргыкчы Магдан Бурджанадзе ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады болуп турар. Фабрика-завод өөредилгезиниң школазын дооскаш, бүдүрүлгеден чартыкпайн турган, бышканының аттестадын алган, ам Киров аттыг политехникти институтуң пес-таавы факультединиң заочный салбырында өөренип турар. Хоорай Совединиң депутады Маргарита Саканделидзе чоокта чаа аргыышкын цехиниң участок мастери турган, ам фабриканың инженер директору. Бүдүрүлгениң улуртур ажылдарының хөй нуруузун хөрөөженнер эзлеп турар. Оларның хөйү ажылдан чартыкпайн турган инженерлерниң дипломнарын алган.

Үлетпүр — көдээ ажыл-агыйга

ЯРОСЛАВЛЬ. Ярославльдың электромеханика заводунуң чыылда цехиндеи чудүрүлге шолунче өөлгү бөлүк электромоторлар барган, ол болза, ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозунуң чагыын ёзугаар бирги кварталдың үлүүнге белеткеп кылган электромоторлар-дыр.

Колхозтарга садары-биле хереглекчилер кооперациязыче электромоторлар чудүрүп чорударының талазы-биле квартал онаалгазын бүдүрүлге база чедиишкиниг күүсеткен. Үлетпүр кооперациязыче бирги кварталдың планын ёзугаар 667 моторлар чорудар турган, 750-ни чоруткан.

Заводтуң коллективи көдээ ажыл-агый машиналарынга немелге кезектер бүдүрериниң чыл планын бирги кварталда күүседир деп хүлээлге алган. Машина тудукчулары алган хүлээлгезин чедиишкиниг күүседип турарлар.

ЗАПОРОЖЬЕ. Запорожьениң коксохимия заводу Краснодар крайның болгаш Крым областың колхозтарынга минералдыг удобреннелер чорударының планын хуусаа бетинде күүсеткен.

Ореховскиниң механика заводунан графиктен эрте Кустанай болгаш Семипалатинск областарының чаа совхозтарынче дыка хөй насостарны болгаш насос лебедкаларын, а Эстон ССР-же—хаван фермаларынга дериглерни чоруткан.

Москва областың МТС-теринге керектиг трактор волокушаларының улуг бөлүүн Осепенковскиниң болгаш Май бири заводтарының машина тудукчулары чорутканнар.

БАЛАШОВ. Чурт үлетпүрүнүң бүдүрүлгелери көдээ ажыл-агыйга тудуг материалдарының бүдүрүлгезин көвүдедип турар. Барык-ла бүгү туйбу-черениңа заводтарында чаа курганнарга сарайларын тудуп турар. Балашов заводунда өзүлчет дургузунда 40 мун кезек туйбуну кылыр бүдүрүкчүлүг туйбу кыза бастырар керекселди тургузуп турар. Күчүлүг чаа дээрбек суугуну болгаш шлак-блоктар цехин Ртищевскиниң туйбу заводунда тудуп турар. Бүдүрүлгенин күчүзү ийи катап улгадыр.

Ново-Николаевский болгаш Салтыковский районнарда туйбу заводтарының тудуушкунунга белеткел чорун турар. Область хыыргыш плиталар белеткелин база чорудуп турар.

(СЭТА).

Эшелоннар чөөн чүкче чоруп турар

Частың чоокшулап орары-биле чурттуң магистральдарында чөөн чүкте кур болгаш куруккан черлерни шингээдип алыр энтузиастарны сөөрткен улам-на хөй-хөй эшелоннар көстүп кээп турар. Казахстанның болгаш Алтайның чаа тараалаң совхозтарынче Ашхабадтың, Фрунзениң, Семипалатинскиниң, Молотовтуң, Кривой Рогтуң, Таганрогтуң аныяк патриоттары чорутканнар. Оларның аразында дыка хөй трактористер, чоларчылар, тудугжулар болгаш медицина ажылдакчылары бар.

Алтайже «Коробейниковский» деп чаа тараалаң совхозтуң коллективи Кубань үдээн. Ол совхозтуң штадын Краснодар крайның сес районнары болуу-биле четчеңээн. Район бүрүзүнден-не бир трактор-хову бригадазын тургускан болгаш оларга аттарны тыпсып берген. Усть-Лабинск, Крыловск, Славянск, Павловск болгаш өске-даа бригадалар шак ынчаар тургустунган болгаш оларны тургускан районнар оларны шефке ап турарлар. Акмолинск областа ажылдар 8 чаа тараалаң совхозтарны крайда ам организастап турар.

Донда Ростовтан бо чылын бир дугаарда Алтай крайның МТС-теринге ажылдаар Доннуң эки-турачыларының эшелону чоруткан. Дыка хөй кижи боттарының өг-бүлелери-биле кады чоруткан. Ростовтуң авто-чыылда заводунуң трактористизи Виктор Кабанов кадайы, иези болгаш ийи уруглары-биле кады чоруур. Таганрогтан чоруткан эки-турачыларының бөлүүнде — «Кызыл котельщик» заводтуң ажылчыны Иван, Николай, Василий Дубининниң халышкылар бар.

Красноярск крайның кур черлерни шингээдип алырының районнарынче комсомолчу путёвка-биле свердловчуларның улуг бөлүү чоруткан. Свердловск областың комсомол комитединде чаа черлерни шингээдип алыры-биле чорударын дилээн оолдардан болгаш кыстардан 17 мун билдиришкиннер кирген.

Новосибирск областа Калинин болгаш Брянск областарының аныяктары чоруткан. Ярославль областың эки-турачыларының баштайгы болуу Омск областың совхозтарынга ажылдаар. Тюмень областың кур болгаш куруккан черлеринче Молотов болгаш Иваново областарының аныяктарының отрядтары чоруткан. Пензаның аныяктары Чкалов областа чоруткан.

Чурттуң чөөн талакы районнарының көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери комсомолдуң чорутканнарын изин-биле уткып ап турар. Петропавловск, Павлодар, Кустанай болгаш Казахстанның өске-даа хоорайларында чаа кээп турарларының баштайгы отрядтары чедип келгеннер.

(СЭТА).

Транспортта хөрөөженнер

12 чылдың мурнунда Москва—Рязань магистралинин Москваның паровозтар таарыштырар депозу машинист Зинзида Троицкаяның эгелекчи саналы-биле хөрөөженнериң локомотив бригадалары чуртта бир дугаар тургустунган. Фронтуже чоруткан эр кижилерни солаап, патриотчу хөрөөженнер поездилерни таарыштырып чыырынга, шеригиниң болгаш өске-даа чүктер сөөргүлгезинге киржип турган.

Ындыг бригадаларының бирээзинин удуртукчузу машинист Анна Старолумова бөгүнге чедир төрөөн депозунда ажылдап турар. Ол ам паровоз бригадаларының инструкторунда ажылдап, аныяк паровозчуларны кижизидериңге идепкейлиг киржип турар.

Эштер Троицкая биле Старолумованың үлегери-биле паровоз машинистизи деп аттыг Надежда Давольнова, Тамара Толокнова болгаш өске-даа хөрөөженнер чедип алган. Шимчедикчилериңе поездилер тургузар бригадалары-биле кады олар поездилерни дүрген кожун улаштырарын боттандырып, чүктериниң дүрген эргилериңе дузалап турар.

Эштер Давольнова, Толокнова баштаан бригадалар эзлчет иштинде бүдүн чартыктан хөй нормаларны ажылдап кылып турар.

(СЭТА).

МИНЕРАЛДЫГ УДОБРЕНИЕЛЕР

МОЛОТОВ. Барын Уралдың химия бүдүрүлгелери бо чылын минералдыг удобреннелер бүдүрүлгезин дыка көвүдеткеннер. Эрткен чылга бодаарга барык-ла ийи катап хөй суперфосфатты Омск областың колхозтарынга берген. Чүс-чүс тонна удобреннелерни Казахстанче болгаш Курган областа чоруткан.

Кур болгаш куруккан черлериниң чаа колхозтарынче калийлиг удобрение болгаш суперфосфат чорудуушкуну онза өскен.

(СЭТА).

Москваның М. В. Ломоносов аттыг күрүне университединиң Моховая кудумчузунда бажыны.
Фото Н. Грановскийнин.

СЭТА-ның фотохрониказы.

Күш-ажылчы бедик көдүрлүүшкүн

«Мал ажылының продуктуларын бүдүрериң көвүдедир дугайында» СЭКП Төп комитединиң январь Пленумунуң доктаалын Өөр районнуң ажылчы чоннары күш-ажылчы бедик көвүрлүүшкүн-биле уткаан. Бышкы мал турлагларынга шынарлыг кожаалар база чурттага бажыңнары тудар талазы-биле ажыл амгы үеде районда калбарган.

«Кызыл тук» көдээ ажыл-агый артелиниң тулуг бригадазынга дузалажыры-биле колхозчу аныяктардан 14 кижи составтыг тускай бөлүк тургустунган. Комсомолчу эш Семис-оолга удуртурган ол бөлүк бо чылдың тулуунга 850 кубометр ыяш белеткээрин хүлээнгеш, херек кырында 910 кубометрни белеткээн.

Пленумнуң доктаалын таныжып турар үеде аныяктарның ол бөлүү ниитиниң малынга 5 кажааларны кылырын хүлээнген, а март эгезинге чедир 2 кажааларны, 1 чурттага бажыңын болгаш культура базазынга 1 бажыңны доозун дужаган. Теректигде чоокта чаа кылып эгелээн 300 хойга чаа кажаанын тулуу база удавас ажыглалга кирер. Шак ындыг күш-ажылчы идепкей районнуң кайы-даа колхозтарында калбарып турар.

—⊙—

Бии-Хем районда

Тарылгага белеткел

«Кызыл тараачын» көдээ ажыл-агый артелиниң механизастатынган шаңында эш Батцынга удуртукан «ОС-1» деп тараа арыглаар агрегат үрезин арыглаашкынын организастымы-биле чорудуп турар.

Тараа арыглаар агрегатта ажылдап турар колхозчулар часкы тарылгага чедишкиниг ужуражыр дээш социалистиг чарышты калбарткан. Ооп түңнелинде ажылдың бүдүрүкчүлүү бедээн.

Хову бригадазында эштер Балдарак, Маадыр Саара, Ацай-оол, Оюн-оол болгаш өскелер-даа бедик көргүүлүг ажылдап турар.

Колхозчулар үрезин арыглаашкынын дүрген доскаш, үрезиниң үнүжүн кондиция ёзугаар тарылга бетинде тодарадын алыр сорулга-биле күжениишкиниг ажылдап турар.

—⊙—

Чаа сорулгаларны салып турар

«Мал ажылының продуктуларын бүдүрериң көвүдедир дугайында» СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң доктаалын Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүннери изин-биле уткаанар.

Колхоз баштаар чери колхозтуң мурнакчылары-биле малдың баш санын өстүрер, ооп продуктулуг чоруун бедидер хемчеглериң планын ажылдап кылган. Планда көрүүнүң кол сорулгалар болза, малдың породазын эжиждер, продуктулуг чоруун бедидер, малгэ эки шынарлыг кажааларны тудары болгаш четчир саныг чемнерни белеткээри болур.

—⊙—

Допчу медээлер

Бии-Хем районнуң колхозтары бо чылын 1200 ажыг хойнуң дүгүн электри күжү-биле кыргыырын, 300 хире олар суггарылдаларын организаставышаан, 200 инектерни автосуггарылда-биле хандырарын, ол ышкаш 200 инектерни электри-биле саарын чорудар. Артель бүдүрүлгезинде хөй күш негетинер ооп-даа өске ажылдар механизастатынган турар.

* * *

Эрзин районда «Кызыл сылыс» колхозтуң малчыннары СЭКП Төп Комитединиң январь Пленумунуң доктаалын таныышкаш, бо чылын төрүүнер бүгү чаш малды чидириг чокка алырын хүлээнген. Колхозчуларның сөөг боттуг ажыл херектен кырышпас. Март 10-га чедир төрүүнген 298 хураганнар болгаш 14 бызаалар эки доругун турар.

* * *

Чөөн-Хемчик районда Сталин аттыг колхоз эрткен чылын шенелде-биле 4 гектарга тараан кукурузазының эки үнген черлериниң гектарындан 75 центнер, адак үнүштүг шөлдерден 30 центнер дужуттуг ажаан алган. Ол чугула культураны бо чылын 50 гектарга тарырын колхозчулар шиитпирлеп алган, ол талазы-биле хынамчалыг белеткениг турар.

* * *

Инекти бызаалыдан чарыш саарынын дүрүлгазы колхозтарга сүт продукциянын талазы-биле бедик орулганы киирерин көргүскен. Ол ышкаш бызааны зооветеринария негелделерин ёзугаар организастаары ооп шын өзүлдеериг хандырар. Сүт-Хөл районда Сталин аттыг колхозтуң фермазында бо чылын 210 инек төрүүр, а март 10-га чедир бызаалаан 24 инектерни бызаалыдан чарыш саап эгелээн. Ол ышкаш бо чылын 60 инектерни тургузу азырала киирер.

Ажылчы чоннар депутаттарынын область Совединиң бирги сессиязы

1954 ЧЫЛДА ОБЛАСТЬ БЮДЖЕДИНИҢ КҮҮСЕЛДЕЗИ БОЛГАШ 1955 ЧЫЛДА БЮДЖЕТ ДУГАЙЫНДА

Ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң бирги сессиязы организастыг айтырыгларны чугаалашканындан аңгыда, «1954 чылда область бюджединиң күүселдези болгаш 1955 чылда бюджет дугайында» областың сан килдизиниң эргелекчизи эш **А. И. Каплуновтуң** илеткелин чугаалашкан. Маңаа холбаштыр область Совединиң бюджет комиссиязының кежигүү эш **А. М. Арланмайның** эдеринчи илеткелин сессия дыннаан.

Ажылчы чоннар депутаттарының күүсевчи комитединиң бо сессияга бадыладыры-биле кирип келгени областың 1955 чылда бюджеди болза, улус ажыл-агайын хөгжүдериниң, ажылчы чоннарның амыдыралының материалдыг болгаш культурлуг деңнелин бедидериниң талазы-биле Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың салып турар сорулгаларын бүрүү-биле барымдаалаан—деп, эш Каплуновтуң чугаалаан.

Областың үлетпүрүн болгаш көдээ ажыл-агайын улам ыдай хөгжүдериге эргежок чугула хөрөнгилер бюджетте баш удур көрүнген дээрин ол медеглээн.

Илеткелчи 1954 чылда область бюджединиң күүселдезинин дугайын аналитеп чугаалаан: эрткен чылын область бюджеди орулга талазы-биле 96,4 хуу, чарыгдал талазы-биле 94,7 хуу күүсетинген.

Элээн хөй бүдүрүлге черлери болгаш садыг организациялары эрткен чылын багай ажылдаан дээрзин бюджеттиң орулгалыг кезиниң күүсетинмээн херечилеп турар. «Главтекстильторгтың» области салыг базазы (эргелекчизи эш Голдырев) 500.0 мүн рубльди саарылга үндүрүүнден бюджетке чедип бербээн. Областың хереглекчилер кооперациязы бодунуң хүлээлгезин база-ла күүсетпээн. Ылангыя чылыларның квартал планнарын күүсетпейн турганы-биле бюджетке бир миллион чыгыы рубльди чедип бербээн. Кооперация садыгларының четкизинде өре-самчыгдалдаа хөй болуп турар. Когарал кылдыр үндүр бижээн хөй түүлер Өвүр, Барыын-Хемчик райполарынга болгаш Кызыл горөзунга онзалжып турар. МТС-тер ийи миллион ажыг рубльди бюджетке чедир бербээн.

Областың чурт болгаш одалга үлетпүрүнүн хөй-хөй бүдүрүлгелери багай ажылдавышаан. Чурт үлетпүрүнүң бүдүрүлгелериниң продукциянын нинти планын чүгле Кызылдың даранылга комбинады күүсеткен. Минзарга область бюджединиң орулгалыг-даа, чарыгдалдыг-даа талазын күүседириңге бүгү аргалар барын илеткелчи айыткан.

—Бюджет күүселдезинге шиитпирлиг чүүл болза, 1955 чылда барык-ла бүгү орулгаларга социалистиг бүдүрүлгелерден болгаш ажыл-агый организацияларындан кирер кириглелер болур. Маңаа холбаштыр ажыл-агайның иштики чыылдаларын бүгү-ле аргалар-биле улгаттырары, улус ажыл-агайынга бар курлавырларны уламна долузу-биле мобилизастаары чугула. Социалистиг ажыл-агайдан орулгаларын кирери болза, бүдүрүлге планнарын ылавыла күүседириңден, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң база продукцияның бот-үнезин чингедириниң талазы-биле онаалдаларны чедишкиниг күүседириңден, материалдарга болгаш акша курлавырларынга шыңгыы каналганы боттандырарындан бүрүн хамаржыр — деп, илеткелчи онзалап демдеглээн.

Сессия оон соонда илеткелди чугаалажып көрүнче кирген.

Санал бээри-биле эң-не баштай депутат **А. И. Волчатов** сөс алган. СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң болгаш Дээди Советниң ийиги сессиязының шиитпирлериниге сорук кирген Таңды районунуң ажылчы чоннарының политиктиг болгаш күш-ажылчы көдүрүүшкүнүнүн дугайын ол чугаалаан.

—Районнуң күүсекчи комитеди үлетпүр бүдүрүлгелериниң ажылынга удуртулганы четпес хандырган. Эрткен чылын районнуң чурт бүдүрүлгези 100 мүн рубльди бюджетке чедир бербээн. Областың улус өредилгезиниң болгаш кадык камгалалының органнары боттарының удуртулгазында албан болгаш өредилге черлерин оожум акшаландырып турар. Оон түүнелинде школалар болгаш эмнелге черлери бердинген хөрөнгилерге четче ажыглап шыдаваан—деп, эш Волчатов шүүмчүлээн.

—Эрткен чылын областың улус өредилгезиниң хөрөнге четчир хөрөнгилер бердинген турган. 67 миллион рубльди школаларның болгаш интернаттарның хандырылгазынга ажыглаар турган бис. Ол четче ажыглатынмаан. Бо дугайында облоно болгаш районолар буруулуг дээрзин миннир херек. Школаларны чогуур үезинде акшаландырбайн турган фактылар хөй-биле илерээн. Ынчангаш интернаттарда өөренгичилер хеп-биле болгаш аъш-чем-биле четче хандыртынмайн турган—деп, депутат **Б. Х. Болдур-оол** мишкил чугаалаан.

Депутат **А. К. Биче-оол** сөс алган. Төрөөн чурттуң байлаан өстүреринге Тожу районнуң ажылчы чоннары белен дээрзин ол демдеглеп чугаалаан. — Областың ол ырак районунуң арат ажыл агыйларының 80 ажыг хуузу колхозчу амыдралда каттышканнар. Колхозчу суурларның культуразы бедзэн. Колхозчуларның материалдыг чаагай амыдралы сайзырап турар. Ол дугайында Коммунистиг партияга болгаш Совет чазакка өөрүшкүнүн сөстери колхозчуларның аразында хүн-бүүр дыңналып турар—деп, ол чугаалаан. Оон ынай райкүүскомнуң ажылында четпестер барын ол демдеглээн.—Эрткен чылын район бюджединиң чарыгдалдыг кезин чүгле 80 ажыг хуу күүсетинген. Ылангыя чурттакчы чондан үндүрүг чыыдазын болгаш күрүне чөлизинин төлелгезин күүсетпээн бис. Ол четпестерни бодувустун моон соңгаарсы практиктиг ажылы-выска болдурбас ужурлуг бис—деп, ол чугаалаан. Областың одалга үлетпүрүнүн эргелелиниң четпес ажылын ол шүүмчүлээн. Ыяш ажыл-агайын механизастаары эргежок чугула. Сыстыг-Хемниң ыяш ажыл-агайының ажылчыннарының материалдыг болгаш культурлуг негелделери эки хандыртынмайн турар. Бо чылдың бюджединиң чарыгдалдыг кезинге Тоора-Хемниң ортумак школазының, чурталга бажыңнарының болгаш чунар-бажыңның тулугларының талазы-биле немелде хөрөнгини бээрин ол саналдаан.

Депутат эш **С. К. Намчам** областың сан килдизиниң ажылының четпестерин, районнарның сан килдистериниң ажылынга практиктиг дузаны оон четпес көргүзүп турарын чөптүү-биле шүүмчүлээн.

Депутат эш **И. А. Даваа** санал берген. Областың орук ажыл-агайын сайзырадырының эргежок чугулазын ол чугаалаан. Ол ыяш ажыл-агайын механизастаарының фактылары көдээ Советтерде барын ол шүүмчүлээн.—Ылангыя Бай-Тайга районнуң Кара-Хөл көдээ Совединиң бот-онзалда үндүрүүн айыткан хемчеглерден өскээр чарыгдаан—деп, ол чугаалаан. Ол районнуң Хемчик суун кежир тургузуп турар көвүрүүнүн чарыгдалынга хөрөнгини бээрин депутат Даваа дилээн.

Депутат эш **К. Е. Кошкаров** хоорайның үлетпүр бүдүрүлгелериниң четпес ажылын шүүмчүлээн.—Хоорайда 4 бүдүрүлге черлери эрткен чылын продукция бүдүрүлгезиниң планын күүсетпээннер. Горпо баразан саарылгазының янзы-бүрү көргүзүүлерин күүсетпейн келген. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү дээш, продукцияның бот-үнезинин чингелдези дээш демисел кошкак чоруп турар—деп, ол чугаалаан.

—Ыраккы Тере-Хөлде улус өредилгезиниң байдалын облоно сонуургап көрүе чогуур— деп, депутат эш **Т. Д. Саитгай** чугаалаан. Шынаа көдээ Советте школаның ажылында улуг четпестер бар. Школа башкыларының чурталга бажыңнары чедишпейн турар. Кижи эмнелгезинин пунктузу оран сава-биле четпес хандыртынган. Область организациялары ол көдээ Советтиң негелделеринге сагыш салыр ужурлуг.

Аныяк салгакчыларның кижизидилгезинин дугайында Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың сагыш салышкынын депутат эш **Х. А. Анчимэ** бодунуң саналынга онзалап чугаалаан. — Тыва областың школаларында 7 мүн ажыг өөренгичилер күрүне хандырылгазы-биле өөренип турарлар. Ындыг турбуже бүгү иштиниң ыяавыла өредилгезиниң хоойлузун бистер күүсетпээн бис. Школалар тудуунга болгаш интернаттар хандырылгазынга бердинген хөрөнгилер районнарда багай ажыглатынып турарын, интернаттар хөрөнгизинге оор-самчыгдалдарның фактылары бар болуп турарын, ындыг чоруктар-биле райкүүскомнар шыңгыы демисешпейн келгенин эш Анчимэ шүүмчүлээн.

Сессияга оон ынай депутаттар **К. Ф. Резниченко, С. А. Серекей** олар санал бергеннер.

Областың 1955 чылда бюджедин чамдык немелделер-биле кады бадылаар дугайында шиитпирни сессия хүлээп алган.

Коммунистер билиин бедидип турар

Кызыл хоорайның хөрөнгээ конторазында партия эге организациязы коммунистериниң политиктиг билиин бедидеринге кичээнгейни улгаттырган. Оон түүнелинде коммунистериниң өредилгеже щепкейн бедзэн. Чамдык коммунистер партия төөгүзүнүн допчу курсун өөренир бөлүмде, чамдыктары марксисчи-ленинчи теорияны боттары өөренип турар, элээн хөй коммунистер аныяктарның кежээки школазында өөренип турар.

Партия төөгүзүнүң допчу курзун өөренирниң политбөлүмүнүң ажылынга удуртулганы партия эге организациязы бола экижиткен. Бөлүмнүң ажылычын лугайында айтырыгны бо өредилге чылы эгелээнинден бээр партия хуралынга ийи катап чугаалашкан. Ам ында кичээлдер бедик деңнелге эртип турар болгаш дыңнакчылардан чылдагаан чокка кичээл үзер чорук узуткатынган.

Бөлүмнүң пропагандизи, ВЛКСМ хоорк-омунун секретары эш Серов пропагандист хүлээлгезин эки күүседип турар. Дыңнакчыларга Коммунистиг партияның төөгүзүнүң дугайында ылып берип турар беседаларынга эш Серов Коммунистиг партияның удуртукчу болгаш башкарыкчы родунун дугайын, марксизм-ленинизмниң идеяларын амыдырадга боттандырар дээш чорудун турар оон чогаадыкчы ажылчорудулгазының дугайын амгы амыдырадга холбаштыр, биллингирги-биле тайылырлап турар. Беседалажышкыннарга дыңнакчылар-даа, пропагандист-даа хынамчалыг белеткеним турарлар. Оон түүнелинде беседалажышкыннар солун болуп турар болгаш бедик деңнелге эртип турар.

Партия эге организациязының секретары эш Табуев СЭКП Төп Комитединиң айтышкынын шын боттандырып, коммунистериниң политиктиг өредилгезинге негелдени белгитиишаан, оларның өредилгезинге боду-биле дузалажып турар. Ол дугайын чүгле контролер эш Лаптенковага таварышкан байдал бадыткап турар. Эш Лаптенкова мурнунда бот өредилге-биле өөренип чорбаанындан өредилгениң баштайгы үеликде эвээш эвес бергелерге таварышкан. Эш Табуев Лаптенкованың өредилгезин сонуурган чугаалажып турда, планны канчаар тургузуп алырын, өредилгеге кандыг немелде материалдарны эжыглаарын билбейн турарын аңаа чугаалап берген. Эш Табуев оон билбейн турар айтырыгларынга долу харыыны берген болгаш үнелиг сүмени катган. Эң ылангыя СЭКП ТК-ның Пленумнарының болгаш конференцияларының шиитпирлерин өредилгеге ажыглаарын сүмелээн эш Лаптенковага үзүг дузаны берген.

Коммунистиг партияның теориязы болгаш төөгүзүн ханызы-биле өөренип, марксисчи-ленинчи билиглер-биле чеченгленип турар чорук коммунистериниң өнзашкан ажылдарынга чедишкиниг ажылдаарынга улуу-биле дузалап турар. Эштер Меркушин, Чижиков, Филиппов, Лаптенкова болгаш Булатов олар онзашкан ажылынга, хөй-ниитиниң амыдырадынга мутаргы чорук дөгүзүп, эки ажылдап турарлар.

Партия эге организациязы коммунистериниң политиктиг билиин белгилеринче кичээнгейни улгаттырбышаан, коллективтиң өске ажылдакчыларының ортузунга политик-кижизидилгелиг ажылды экижилерин чедип алган. Коллективке политинформацияны болгаш лекциялар номчулгазын кылып турар. Чүгле бо чылдың февраль айда белин коллективтиң ажылдакчыларынга «Делегейниң эгези болгаш төнчүү бар бе», «Делегей байдалычын дугайы»—деп темаларга лекцияларны кылган.

Партия эге организациязының чорудун турар кижизидилге ажылы үре-түүнелин берип турар. Эрткен февраль айның план күүселдезинге коллектив эки көргүзүүлерни чедип алган.

Г. ПИСАРЕВ.

СЭКП ТК-НЫҢ ЯНВАРЬ ПЛЕНУМУНУҢ ШИИТПИРЛЕРИН ӨӨРЕНИП ТУРАР

«Мал ажылының продуктуларын бүдүрүн көвүдедир дугайында» СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң төөгүлүг доктаалын Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң ажыл-ишчилери таныжып турарлар.

Колхозтуң мал фермалары колхоз төвүнден 10—40 километр ырак черлерде турар. Ынчангаш мал фермаларын эге организациязы агитаторларны чурт девискээрин барымдаалап быжыглаан. СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң доктаалын тайылбырлаарының методунуң дугайында агитаторларның сургаалда хуралын эргиргеи. Ол хуралга агитаторларның ажылының метод солуушкунун база организастаан. Агитаторлардан эштер Хурен-оол, Самбуу, Көк, Чук, Очур-оол оларның дуржулгалыг, эки ажылдап турары оон илерээн. Бо эштер тайылбыр кылырының мурнунда беседага ажыглаар материалдарны хамыктың мурнунда боттары ханызы-биле өөренип ап турарлар. Оон соонда тайылбырны колхоз бүдүрүлгезиниң ажылынга холбаштыр, бөдүүн дыы-биле билдингир кылдыр кылып турар.

Пленумнуң доктаалы колхозчуларының күш-ажылчы идепкейин көдүрген. Чижээ, колхозтуң тулуг бригадазы тулутга хереглээри-биле белеткезе чогуур 6700 санныг чудуундан 5594-ту белеткен алган болгаш чурталганың 3 бажыңынын база бир мал кажаазының ханаларын 5 хонук иштинде салган. Тудугжудар Чук, Амыр-биле, Чыпсын, Лензин-оол, олар ажыл нормазын хүн бүрүде-ле 110—140 хуу күүседип, мурнакчы ажылдап турарлар.

Оон-биле чергелештир чамдык агитаторлар колхозчулар ортузунга тайылбыр ажылын чорутпайн турар. Оон чижээнге колхозтуң хову бригадазының бригадири эш Шыдар-Белекти кирип болур. Бо агитатор хүлээлгезин шуут уткан, бодунуң билинн бедидер дээш демисешпейн турар. Оон уламындан колхозтуң хову бригадазын багай удуртуп турар. Ам час мырыңай-ла келген, ынчалза-даа бригаданың часкы тарылгага белеткели багай. Ол бригалада байдал мынды турда-ла партия эге организациязы олче кичээнгей салбайн турар.

Д. МОНГУШ.

Колхозтар тудуу болгаш партия организациялары

СЭКП ТК-ның сентябрь, февраль-март болгаш июнь Пленумнарының төөгүлүг шиитпирлерин амыдырага боттандырарының оруунга Өвүр районнуң ажылчы чоннары эрткен чылын элээн чедишкиннерни чедип алган. Совет күрүне бистиң районнуң колхозтарынга эрткен беш чыл дургузунда 365 мүн рубльдин, оон иштинде чурттаага бажыңнары тудар кылдыр 220 мүн рубльдин үзүн хуусаалыг чөлизин, 130 мүн рубльдин эгидилге чок чөлизин тывыскан, 30 мүн кубометр тудуг ыяжын халаска берген. Ол-ла үеним иштинде он ажыг автомашиналарны, 5 прицептерни, 3 пилораманы болгаш өскеде дериг-херекселдерни күрүнеден алган бис. Партияның болгаш күрүнениң көргүзүп турар материал-техниктиг ол улуг дузалаамчызын чөп ажыглан база колхозтарының иштики курлавырларын ажыглалга болдунар-ла хире-чергези-биле кирип турган, районнуң колхозтары эрткен чылын тудуг планын чедишкиниг күүсеткен.

Колхозчуларның чурталга бажыңнарын тударының күрүне планы 105,5 хуу, мал кажааларының—113,8 хуу, бүдүрүлге тудугларының—100 хуу күүсетинген. Тудугну шапкын калбартыры-биле чергелештир колхозчу суурларны чаагай-жыларының, бажыңнарны херимнээринин болгаш ыяш тарылгазының хөрөнге улуг кичээнгейни салган.

Район организациялары эгелээн колхозтарның тудуг бригадаларына, тудуг участоктарынга чедир ажылды шын организастаарынче улуг кичээнгейни салган. Мурнуку чылдарда тудуг материалдарын белеткээринче чогуур сагыш салдынмайн, ол чугула херекке организе чок сандаргай чорук болуп турган. Оон ужурунда тудуг ыяжы белеткээри, ону тудуг кылыр черлерге чедирери дыка хожудаашкынныг болуп, чамдык черлерге харын-даа үстүрүнге чедип турган. 1954 чылда чогум-на тудуг материалларын белеткээрин, ону тудуг участоктарынга чедирерин үлегерлиг организастаарындан эгелээн бис.

Тудуг бригадаларын доктаамал ажылдаар мергежилдиг тудугжулар-биле быжыглаап, оларның ортузунга партийжи-политиктиг болгаш массалыг ажылды калбартып чоруткан. Ажылдың дүрген темпизи, бедик шынары дээш социалистиг чарыш тудуг материалдарының эзимингедаа, туттунун бедип үнүп олар бажыңнарның чаныга-даа нептереп, бодунун тиилекчи, бергелерге торулбас күжүн ол чарыш хүн-бүүде-ле улам тодазы-биле көргүзүп турган. Эрткен чылын март айга чедир тудуг материалдары белеткээринин чыл планы 108 хуу күүсетинген, оон 90 хире хуузун чаа тудугларын черлеринге сөөртүп чедирген турган.

Бистиң районнуң байдалынга тудуг кандыг черни эзлеп турарыл, колхозчуларны ыштыг самдар өглерден чырык, чылыг болгаш культурлуг бажыңнарже көжүрүп кирери, ниитиниң малын тазырычалыг оран сава-биле хандырары кандыг ужур-дузалыгыл, тудугжу кижиниң ажылы кайы хире хүндүлүг чаагай болгаш харысалгалыг бедигил деп чүвени партия организациларының агитаторлары тудугжуларга тайылбырлап берип турганнар. Ынчангаш тудугнуң эзиминден кескеш сөөртүп алган чудук бүрүзү, колхоз суурунуң кудумчузунда кертип турган, бедидип үндүрген бажың бүрүзү, өөн чылда сөөртүп алгаш көжүп чораан самдар өөн катташ, чаа бажыпче колхозчу кижиниң эң сөөлгү көжүүшкүн кылган таварылга бүрүзү—өрги, хожуулгай оруктан чаз, депшилгелиг чорукче, бүдүүлүк чоруктан чырыкче, эртем-билиглерже дидим бурунгаарлаашкынныг чорааар базымы болур деп чүвени колхозчу тудугжу бүрүзү билир апарган. Партия организациялары тудугжулар ортузунга боттарының ажылын чогум-на шак ол чаагай медереди быжыглаарын долгандыр турган.

Эрткен чылдың тудуг ажылы сан-даа, шынар-даа талазы-биле эки түүнелдерин берген. 1954 чылдың тудуг планын бүгү көргүзүүлер талазы-биле күүсетпейн бурган чаңгыс-даа колхоз районда чок.

Тудугга эң-не бедик көргүзүүлерни «Коммунизмче орук» колхоз чедип алган (даргазы эш А. Шаалы, партия эге организациязының секретары эш К. Эртине, тудуг бригадазының бригидири эш М. Дамдын-оол). Колхоз чурталга бажыңнарының тудуун—112 хуу, мал кажааларының—122,3 хуу, бүдүрүлге болгаш культура-амыдыралдың—100 хуу күүсеткен. Колхоз белеткеп алган тудуг ыяжын бүрүнү-биле чөп ажыглаан. Тудуу белеткээринин планын ажыр күүсеткен, сууржун чурттай берген колхозчуларның бажыңнары шупту печкалыг, хөй-ниитиниң черлериндe печкаларны салган, үлегерлиг кажааларда база печкалар бар. Бодунун хереглелинден арткан туйбузун колхоз район организацияларынга саткаш, 20 ажыг мүн рубльдин орулгазын кирип алган. Колхоз бодунун аныяк суурунун чараш көрүштүг болурун, оон чаагайжылгазын база утпаан. Эрткен чылын колхоз төвүнде 300 ажыг чаш ыяштарны олурткан, чартык га черни тускай херимнээш, ында ыяштарны таран, ол чер моон соңгаар-даа калбарар болгаш келир үеде колхозчуларның культурлуг дыштанылга чери болур. Суурнун кол кудумчузунун бажыңнарының колдуу крышалыг болгаш палисадниктерлиг. Бо бүгүнү кылырынга улуг эвес үе эрткен. Оон-биле кады «Коммунизмче орук» колхоз 1954 чылдың эгезинге чедир-ле ажыл-агайының бүгү көргүзүүлериниң, ылангыя тудугнун талазы-биле районнуң бүгү колхозтарындан соңнап турган деп чүвени бодаар херек.

Эрткен ажыл-агый чылында «Коммунизмче орук» колхоз тудуг талазы-биле чүгле районнуң эвес, харын областың бүгү колхозтарының социалистиг чарышынга бирги черни эзлээш, СЭКП обкомунуң болгаш облкүүскомнуң Шилчилер дирерин үлегерлиг организастаарындан эгелээн бис.

Тудуг бригадаларын доктаамал ажылдаар мергежилдиг тудугжулар-биле быжыглаап, оларның ортузунга партийжи-политиктиг болгаш массалыг ажылды калбартып чоруткан. Ажылдың дүрген темпизи, бедик шынары дээш социалистиг чарыш тудуг материалдарының эзимингедаа, туттунун бедип үнүп олар бажыңнарның чаныга-даа нептереп, бодунун тиилекчи, бергелерге торулбас күжүн ол чарыш хүн-бүүде-ле улам тодазы-биле көргүзүп турган. Эрткен чылдың март айга чедир тудуг материалдары белеткээринин чыл планы 108 хуу күүсетинген, оон 90 хире хуузун чаа тудугларын черлеринге сөөртүп чедирген турган.

Бистиң районнуң байдалынга тудуг кандыг черни эзлеп турарыл, колхозчуларны ыштыг самдар өглерден чырык, чылыг болгаш культурлуг бажыңнарже көжүрүп кирери, ниитиниң малын тазырычалыг оран сава-биле хандырары кандыг ужур-дузалыгыл, тудугжу кижиниң ажылы кайы хире хүндүлүг чаагай болгаш харысалгалыг бедигил деп чүвени партия организациларының агитаторлары тудугжуларга тайылбырлап берип турганнар. Ынчангаш тудугнуң эзиминден кескеш сөөртүп алган чудук бүрүзү, колхоз суурунуң кудумчузунда кертип турган, бедидип үндүрген бажың бүрүзү, өөн чылда сөөртүп алгаш көжүп чораан самдар өөн катташ, чаа бажыпче колхозчу кижиниң эң сөөлгү көжүүшкүн кылган таварылга бүрүзү—өрги, хожуулгай оруктан чаз, депшилгелиг чорукче, бүдүүлүк чоруктан чырыкче, эртем-билиглерже дидим бурунгаарлаашкынныг чорааар базымы болур деп чүвени колхозчу тудугжу бүрүзү билир апарган. Партия организациялары тудугжулар ортузунга боттарының ажылын чогум-на шак ол чаагай медереди быжыглаарын долгандыр турган.

Эрткен чылдың тудуг ажылы сан-даа, шынар-даа талазы-биле эки түүнелдерин берген. 1954 чылдың тудуг планын бүгү көргүзүүлер талазы-биле күүсетпейн бурган чаңгыс-даа колхоз районда чок.

Тудугга эң-не бедик көргүзүүлерни «Коммунизмче орук» колхоз чедип алган (даргазы эш А. Шаалы, партия эге организациязының секретары эш К. Эртине, тудуг бригадазының бригидири эш М. Дамдын-оол). Колхоз чурталга бажыңнарының тудуун—112 хуу, мал кажааларының—122,3 хуу, бүдүрүлге болгаш культура-амыдыралдың—100 хуу күүсеткен. Колхоз белеткеп алган тудуг ыяжын бүрүнү-биле чөп ажыглаан. Тудуу белеткээринин планын ажыр күүсеткен, сууржун чурттай берген колхозчуларның бажыңнары шупту печкалыг, хөй-ниитиниң черлериндe печкаларны салган, үлегерлиг кажааларда база печкалар бар. Бодунун хереглелинден арткан ту

Россий Федерациязының улустарының культуразы өзүп турар

★

Т. ЗУЕВА
РСФСР-ниң Культура министри

★ ★

Россий Федерациязының бүзүлбас найырал-биле тудуштур каңнатының, Коммунистиг партияны болгаш Совет чазакты долгандыр сырый каттышкан улустары бүгү совет улус-биле кады үлетпүрүп болгаш көдээ ажыл-агыйның чаа кедүргүүшкүү дээш, ажылчы чоннарның материалдыг чаагай чоруун болгаш культурлуг деңнелин улам ыңай бедидер дээш карак кызыл демисежип турар.

Украинаның Россия-биле катап каттышканының 300 чылының байырлалының болгаш РСФСР-ни Ленин орден-биле шаңналының хүннеринде-ле ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиуму, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели болгаш СЭКП Төп Комитеди РСФСР-ниң ажылчы чоннарынга боттарының байырында мынча деп бижээн:

«Экономика болгаш культура хөгжүдезинге орус улустуң улуг чедиишкиннери бүгү совет улустарының чүреккир чоргаараалының сеткил-сагыжын хайныктырып турар. Москваның болгаш Ленинградтың, Уралдың болгаш Поволжьениң, Сибирьниң болгаш Ыраккы Чөөн чүктүң улам өзүп турар индустриалдыг күчүзү, Россий Федерациязының өзүп турар болгаш быжыгын турар социалистиг көдээ ажыл-агыйы бо алдарлыг хүннерде коммунизмче чоруп турар бистиң социалистиг Төрөөн чуртувустуң күчүзүнүң тодаргай илерээшкини кылыр көстүп турар».

Россий Федерациязының ажылчы чоннары беш чыл планының онаалгаларын чедиишкиниг күүсеп турар. Хамыр даш болгаш нефть тывыжы, шөй болгаш кан эзилдириишкини, электроэнергияны ажылдап кылыры, машиналарны болгаш химия кылыгларын бүдүрүп үндүрери улуу-биле көвүдээн. Аар индустрияның улуг чедиишкиннеринге үндезилээш, улус хереглелериниң бараанларын бүдүрүп үндүрери дүрген өзүп турар.

РСФСР-ниң көдээ ажыл-агыйы чедиишкиниг хөгжүп турар. Совет Эвиделинин колхозтарының 58 хуузу болгаш МТС-тениң 62 хуузу РСФСР-ниң девискээринде туруп турар. Сибирьниң, Уралдың, Поволжьениң болгаш Сонгу Кавказтың районнарынга 1954 болгаш 1955 чылдарының дүжүдүнге 1954 чылда 6,7 миллион гектар күр болгаш күрүккан черлерни андарар планны 9,3 миллион гектар кылыр күүсеткен.

Социалистиг тургузуг болза, кижилериң үргүлчү өзүп турар материалдыг болгаш культурлуг хереглелерин эң долузу-биле хандырарынга, улустарның культуразының ёзулуг чечектелиишкининге бүгү байдалдарны тургускан.

ССРЭ-де канчаар-даа аажок улуг культура революциязын боттандырган. Улус массаларның эртем-билииниң болгаш культуразының деңнели дыка бедөөн. Шаанда-биле барык шуптузу бижик билбес болгаш каранғы-бүдүүлүк чораан бистиң чуртувуста чоннуң бүгү-ниити бижик-билиглиг болур чоруу чедип алдынган. Ыявыла чеди чыл өөредилгезин чер бүрүзүнде боттандырган, ынчаарга ыявыла он чыл өөредилгезин чер бүрүзүнде чоруткан турар хүн ырак эвес. Дээди өөредилге черлериниң, техникумнарының болгаш еске-даа тускай ортумак өөредилге черлериниң четкизи улуу-биле өскен. Улустуң аразында тыптып үнген болгаш аңаа кызыгааржок бараан болуп турар чаа, совет интеллигенция тургустунган.

Бистиң чуртувуста культураның хөгжүдезинде ол дыка улуг чедиишкинер—Коммунистиг партияның болгаш Совет эрге-чагырганың үжен чеди чыл дургузундагы кызымак, чүткүлүг ажылының түңнели, культура тургузуушкунуның хөрөөнге дыка хөй хереглерни салганының түңнели болур.

Культураның бүгү адырларының ёзулуг чечектелиишкинин еске кандыгаа эвилелдешкен республика ышкаш Россий Федерациязының чижээнден көрүп болур.

Социал-культурлуг хемчеглерге акшахеренги үндүрүп бээри чылдан чылче өзүп турар. 1954 чылда ол хемчеглериниң акшаландырылгазы 42 миллиард рубль четкен, ол дээрге, РСФСР-ниң бюджединиң бүгү чарыгдалдарының 63 хуузундан ажып турары болур.

Россий Федерациязында 16 миллион ажыг уруглар өөренип турар 120 мун чыгыы школалар бар. Школаларда башкылаашкынны республиканың улустарының 44 дылдарынга чорудып турар. Бүгү-ниити ортумак (он чылдың) өөредилгезинче шилчиириңге белеткелди боттандырып турар. 1954—1955 өөредилге чылында-ла 8—10 классларда 2,8 миллион ажыг уруглар—амгы беш чылдың эгезинде тургаңындан барык 4 катап хөй уруглар өөренип турар.

РСФСР-ниң дээди өөредилге черлеринде миллион ажыг ооллар болгаш кыстар, техникумнарда болгаш еске-даа ортумак өөредилге черлеринде—1,1 миллион ажыг кижи өөренип турар. Өөредилгениң бүгү-ле хевирлери-биле республиканың чонунуң чаарби беш ажыг хуузу хаара туттунган.

Ажылчы чоннарның өөредилгезиниң болгаш культуразының дүрген өзүлелинде парлалганың массалыг тарадылгазы-дыка идиг болуп турар. Совет эргечагырганың чылдарында бүгү чурттаазы-биле бир дөмей, РСФСР-де эртем литературазын парлап үндүрери канчаар-даа аажок өскен. Солунналарны бүгү-ле областларда, крайларда болгаш автономнуг республикаларда, райоң бүрүзүнде, улуг-улуг фабриканларда болгаш заводтарда үндүрүп турар.

Бистер уран-чечен литературага, орустуң болгаш делегейниң классиктиг литературазынга, совет болгаш дашты-кы дешилгелиг литератураның чогаалдарынга бүгү улус ынакшып турар. Уран-чечен литератураны номчууру он-он миллион совет кижилериниң чугула хереглел күүлү болу берген, ол болза, чурттуң культурлуг өзүлдезиниң кайгамчыктыг илерээшкининериниң бирээзи дер чүвени көрбейн барып болбас. 1953 чылда ССРЭ-де орус совет литератураның 2,7 мун ажыг чогаалдарын 160 чыгыы миллион экземпляр тиражтыг кылдыр парлап үндүрген болгаш акыдыма улустарның бир мун беш чүе ажыг чогаалдарын парлап үндүрген.

Бистиң чуртта культураның чечектелиишкининиң тодаргай көргүзүү болза, библиотекаларның четкизиниң өзүлдези болур. Бүгү хаанныг Россияга 9 миллион номнаргыг 12,6 мун-на массалыг библиотекалар турган. Ам чүгле Россий Федерациязында безин 70 мун ажыг массалыг библиотекалар бар, ол ышкаш школаларда, дээди өөредилге черлеринде, эртемнин албан черлеринде он-он мун библиотекалар бар. Чүгле 1954 чылда безин республиканың библиотекаларының ном фондузу 90 миллион экземпляргa өскен.

Сөөлгү дөрт чылларда РСФСР-де 15,6 мун чаа массалыг библиотекалар ажытыган, оларның колдуу-ла көдээ суулларда. 1955 чылда областларның хөй нуруузунга күрүне библиотекаларын көдээ Совет бүрүзүнге организастаар. Оон ангыла колхоз библиотекаларының четкизи чыл бүрүде өзүп турар.

Ынчангаш номчукчуларның санынга ажылчын болгаш колхозчу өг-бүле бүрүзүн хандыдып киирериниң бүгү аргалары (иске тургустунар. Чижээ, Смоленск областың Гжатский районунуң Потапск көдээ библиотеказы ийи колхозтарны хандырып турар. Ол библиотека колхозчу бүрүзүн бодунуң номчукчуларының санынга хандыдып киирген. Чыл дургузунда библиотека 10 мун ажыг номнарны номчукчуларга номчудар-биле берген.

Мук-тун ажылчын болгаш колхозчу өг-бүлелер боттарының хуузунда библиотекаларын ам тургузуп ап турар. Ном садыглаашкынының саарылгазы чыл келир тудук-ла өзүп, бо чылын ийи миллион чыгыы рубль чедип турунла-ла, РСФСР-ниң ном рыногу, ылаңгыя көдээде ном магазиннери политиктиг, көдээ ажыл-агыйы болгаш урак-чечен литературa талазы-биле чоннуң негелделерин хандырып четиклейн турар.

Совет эрге-чагырганың чылдарында культурлуг хандырылга талазы-биле көскү черни кино эзлеп турар. Кино болза, улустуң уран-чүүлүнүң ынак хевирлериниң бирээзи, идеологтуг кижизидилгениң күчүлүг чепсээ болу берген. РСФСР-де үнүүр киноаппараттар-биле деритинген 35 мун ажыг кинотеатрлар болгаш кино үндүрер черлер бар. Үн чок кино эрткен-барган чүве болу берген. Чурттаачылыг черлериниң хөй нуруузунда киночурруктар көргүзерин хандырыйн турар чангыс-даа район ам чок. Кино болза, эртем билиглериниң, ылаңгыя көдээ ажыл-агый эртем билиглериниң калбак пропагандисчизи болуп турар. 1954 чылда көдээ ажыл-агый фильмериниң кинофестивалы республиканың көдээ суурларынга улуг чедиишкиниг болуп эрткен.

РСФСР-де театр болгаш музыка уран-чүүлү калбаа-биле хөгжээн. Бүгү совет улустуң чоргаараалы болуп турар Москваның болгаш Ленинградтың улуг академиктиг театрларындан аңгыда бистиң республикада 262 драма, опера, уруглар театрлары ажылдап турар; область бүрүзү бодунуң концерт организацияларыг, музыка, танцы, эстрада коллективтерлиг.

Бистиң театрларывыстың сценаларында быжыг черни эзлеп турар орус классиктиг болгаш барын-европа драматургияның чогаалдарын совет көрүкчү ынакшып турар болгаш бедин-биле үнелеп турар. Оон-биле кады бистиң көрүкчүвүс совет амыдыралды тодаргай болгаш шын көргүзүп турар шиилерни эмзазы-биле үнелеп турар. Амгы үениң темаларлыг шиилер театрларның репертуарларына кол черни эзлеп турар.

Театрларның, ылаңгыя чер-черде театрларның профессионалчы деңнели өскен. Ярославльдың драма театры, Новосибирскиниң «Красный факел» деп драма театры, Горькийниң, Воронежтиң, Казаньның, Тамбовтуң болгаш еске-даа областларның хөй-хөй драма театрлары ышкаш театрлар боттарының шин көргүзүүлериниң бедик шынары-биле шылгарап турар.

Автономнуг республикаларда национал улустуң чоргаараалы болуп турар Москваның болгаш Ленинградтың улуг академиктиг театрларындан аңгыда бистиң республикада 262 драма, опера, уруглар театрлары ажылдап турар; область бүрүзү бодунуң концерт организацияларыг, музыка, танцы, эстрада коллективтерлиг.

Бистиң театрларывыстың сценаларында быжыг черни эзлеп турар орус классиктиг болгаш барын-европа драматургияның чогаалдарын совет көрүкчү ынакшып турар болгаш бедин-биле үнелеп турар. Оон-биле кады бистиң көрүкчүвүс совет амыдыралды тодаргай болгаш шын көргүзүп турар шиилерни эмзазы-биле үнелеп турар. Амгы үениң темаларлыг шиилер театрларның репертуарларына кол черни эзлеп турар.

Театрларның, ылаңгыя чер-черде театрларның профессионалчы деңнели өскен. Ярославльдың драма театры, Новосибирскиниң «Красный факел» деп драма театры, Горькийниң, Воронежтиң, Казаньның, Тамбовтуң болгаш еске-даа областларның хөй-хөй драма театрлары ышкаш театрлар боттарының шин көргүзүүлериниң бедик шынары-биле шылгарап турар.

Автономнуг республикаларда национал дылдарда ажылдап турар театрлар тургустунган. Революция мурнунда биче улустарның хөй нуруузу опера дугайын безин билбес чораан. Ам Татарияда, Башкирияда, Бурят-Монголда национал опералар тургустунган. Хөй-хөй автономнуг республикаларда улустуң эң эки музыка чогаалдарын болгаш танцыларын күүседип турар национал ансамбленлар бар. Автономнуг республика болгаш область бүрүзү, национал округ бүрүзү чурт шинчилелиниң музейлерлиг, ол музейлер материал болгаш угаан-бодал культуразының турааскаалдарын кадагалап турар болгаш пропагандалап турар.

Россий Федерациязының чурукчуларының чыл бүрүдеги делгелгези чурулга уран-чүүлүнүң хөгжүдезинде чедиишкиннериниң дугайын тодаргай хереченлеп турар. Чурукчуларның мергежили өзүп турар, олар амгы үениң амыдыралын шын, боттуг кыдыр көргүзүп турарлар. 1954 чылда Бүгү-россий уран-чечен делгелгеге уран-чурулганың графиктин, скульптураның болгаш шиник чараш уран-чүүлүн 2400 чогаалдарын делгээн турган.

РСФСР-ниң улустарының уран-чүүлүнүң чедиишкиннериниң дугайын чугаалап турган, улустуң уран-чечен чогаадылгазының дүрген чечектелиишкининиң дугайын чугаалавайн барып болбас. Орус улус болгаш бистиң Федерацияның бүгү улустары улустуң уран-чүүлүнүң таңзы-биле байлак, хөй чүс чылдардагы төөгү чанчылдыг. Улустуң уран-чүүлү совет үеде ышкаш кажан-даа шак ындыг массалыг, идепкейлиг, дайынчы болуп турбаан. 1954 чылда көдээниң боттывынгыр уран-чүүлүнүң Бүгү-россий көрүлдезинге ийи миллион чыгыы ыраажылар, танцычылар, хөгжүмчүлер, уран-номчукчулар киришкен. Оларның репертуарында улустуң музыказы болгаш танцылары-биле кады классиктерниң болгаш совет драматургияның, музыканың хореографилиның чогаалдарын калбаа-биле ажыглап турар.

Бүгү-ле политиктиг болгаш культура-кижизидилгелиг ажылга клуб албан черлери улуг рольлуг болуп турар. Россий Федерациязында 65 мун культура орулары болгаш бажыннары, көдээ болгаш колхозчу клубтар санатының турар. Культураның албан черлери Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың иштикі база даштыкы политиказын ажылчы чоннарга хүн бүрү тайылбыралап, тайбыннын болгаш улустар аразынга кады ажылдажылганың идеязын могат чокка процагандалап турар.

Россий Федерациязының лекция бюроларының, лекторларының район бөлүктериниң болгаш көдээ каттыжышкынларының ажылында безин совет интеллигенцияның чүс-чүс мун телээлекчилера киржип турар; олар чылда ийи миллион ажыг лекцияларны номчуп турарлар. Политиктиг болгаш эртем билиглер нептередир талазы-биле ниитилел дыка улуг ажылды чорудып турар.

Районнарның культура бажыннары болгаш клубтар, библиотекалар болгаш лектор бөлүктери көдээ ажыл-агыйы эртемнерин болгаш мурнакчы колхозчуларның дүрүлгазын пропагандаазын турар. Олар көдээ ажыл-агыйы темаларынга лекцияларны болгаш илеткелдерни, тускай эртемниглерниң беседаларын, консультацияларын организастаан, эртем-тайылбырлыг болгаш көдээ ажыл-агыйы кино-чуруктарны көргүзүп турар. Культураның көдээде албан черлери бойдус эртеминиң билиглерин калбаа-биле пропагандаан, шажынга болгаш бүдүүлүк сүзүглелге удур демиседнин хөрөөнге улуг салыышкынны киирип турар.

Хөй-хөй мун башкылар, эмчилер, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери, инженерлер болгаш техниктер, ылаңгыя-бүрү тускай эртемнериң кижилери бот-тывынгыр уран-чүүлүн коллективтеринге киржип, оларны удуртуп, болгумнерде өөредилгени чорудуп, спорттуң болгаш куш-культураның хөгжүдезинге дузалажып турарлар. Чүс-чүс мун колхозчулар, комсомолчулар, школачылар клубтарга болгаш библиотекаларга бүгү-ле хөй ылаңгыя ажылдарны чорударынга дузалажып, оларның чаагайжыдылгазынга киржип турарлар.

Ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезиниң күчүлүг чепсээ радио болуп турар. Москвадан болгаш чер-черниң радиостудияларындан бистиң хөй национал-дыг күрүневистиң улустарының бүгү дылдарынга радио дамчыдылгазын совет кижилер дыннавайн турар чер бистиң чуртта чок.

Совет чуртта экономиканың өзүлдези, ажылчы чоннарның материалдыг чаагай байдалының бедөөни болза, ССРЭ-ниң улустарының национал хевирлиг, социалистиг утка-шынарлыг культуразының моон ыңай ам-даа улам күчүлүг көдүрүүшкүнүнге бүгү чугула чүүлдерни тургузып турар. Бистиң культуравыс улустуу болуп турар болгаш Октябрьниң социалистиг Улуг революциязының улуг чаалап алыышкыннарының бирээзи болуп турар.

Делегейде эң дешилгелиг болгаш кижини үнелеп көөр культура болур совет социалистиг культура марксизм-ленинизмнин өлүм чок идеяларын массага чедирип, тайбынны болгаш улустар аразынга найыралды камгалап турар.

Часкы тарылгага белеткел

САРЫГ-БЕЛ. (Телефон-биле). Барыын-Хемчик районда «Комсомол 30 чылы» колхоз эрткен чылын чаагай дүжүүтү өстүрүп, ажаап алган. Бо дугайында колхозчуларның ажылдап алганы күшхүн бүрүзүнге 6,3 килограмм тараа онаашканы хереченлеп болур. Колхоз чүгле ногаа культураларындан безин 37 мун ажыг рубль орулга алган.

Ажылдың чедиишкиннерин быжыглавышаан, бо чылын оон-даа бедик көргүзүүлерлиг болурунга колхозчу тараажылар хынамчалыг белеткенип турар. Часкы хову ажылының үезинде колхозтуң өске ажылдарын хандырбышаан, чүгле тарылгаже безин 46 аъттарны бир угда үндүрүп болур дериг херекселлерлиг. Оон ыңай 8 андазыннар, 30 илиирлер, 26 тергелер ажыглап болур кылдыр белеткетинген.

Ногаа өстүрериниге узуну 180 метр, дооразы 2 метр хире парник оңгары белен, ында удобрениелер бүрүп төктүнген. Парникке 70 рамалар херек, а март 10-га чедир 50 рамаларны кылып алган, өскелерин шилдеп турар.

* * *

ШЫНААА. (Телефон-биле). Көк-Чыраада улгаттыр каттышкан Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң Баян-Колда пйнги хову бригадазы (бригадири эш Доспанай) бо чылын тараа культураларын 1500 гектарга тарыырын планнап турар. Бо талазы-биле үрезин четчир: кыылтаска—640 центнерни, сузага—300 центнерни, арбайга —73 центнерни болгаш чиптетараага—20 центнерни белеткеп, шуптузун арыглап алган.

Бригада бодунга быжыглатынган көдээ ажыл-агый машина чепсектерин, бүгү дериг херекселлерин четчелеп септеп алган, тыруттар аът күштерин дыштандырып, тускай чемгерилгеде алырап турар. Хову ажылын агротехниктиг негелделер ёзугаар быска үеде эртиери дээш ажылдың графин тургузуп турар.

* * *

Чаа-Хөл районнуң «Тиилелге» көдээ ажыг-агый артели часкы хову ажылынга эки белеткенип турар. 15 илиирни, 10 андазынны, 4 тергени, 36 хомутту септеп алган. Чепсек-херекселлер септелгези үргүлчүлеп турар.

—⊙—

Райпонуң бүдүрүлгелериниң чедиишкини

Тес-Хем райпозу чурт иштиниң материалдарындан чугула хереглелдиң бараанларын бүдүрүп үндүрерин калбартыры-биле бо чылын даараныр мастерскаяны ажыткан. Мастерская даараглыг янзы-бүрү кылыгларны хереглекчилерге берип турар. Хлеб быжырар чаа пекарняа база ажыглалда киргеи. Далгандан быжырган чемнерниң ассортиментизи көвүдээн болгаш оларның шынары эжиждээн.

Райпонуң бүдүрүлгелери янзыр болгаш февраль айның бүдүрүлге планнарын ажыр күүсеткен. Чижээ, столяр мастерскаяны ийи айларның планын 107 хуу, даараныла мастерскаязы—138 хуу, даргаанаар чер—168 хуу, дус бүдүрүлгези болдунуң планын 308 хуу күүсеткен. Далган дээрбези болгаш хлеб быжырар чер планнарын бо айларда база чедиишкиниг күүсеп шыдаан.

Тес-Хем райпозу чурт иштиниң хереглел бараннарынга чоннуң болгаш колхозтарның үргүлчү өзүп турар негелделерин барымдалаан, бодунуң бүдүрүлгелерин улам калбартырын болгаш оларның санын көвүдерин шиитпирлээн. Бо чылын сапот даараар, шанак-терге, ыяш доскаар кылыр мастерскаялар ажыттынгач турар. Колхозтарның, районнуң чонунуң болгаш районда чаа тудугларның туйбуга негелдезин хандырары-биле туйбу бүдүрүлгези чайгы сезон-биле денге ажылдап эгелээр.

Райпонуң экономиказын сайзырадырынга болгаш ажылчы чоннарның чаагай байдалын эжиждерингe улуг ужур-дузалыг болуп турар бо чугула айтырыгны амыдыралга чедиишкиниг шиитпирлээринге районнуң партия, совет, ажыл-агый болгаш еске-даа хөй-ниити организациялары райпога боттуг дузаны чедирген турар ужуруг.

И. ТОРЖУ.

—⊙—

Инвалидтер дугайында сагыш салыышкын

Коммунистиг партия болгаш Совет чазак Ада-чурттуң Улуг дайынының инвалидтеринге улуг сагыш салып, күрүне дузаламчызын тыпсып, чыл-бүрү курорттарга, санаторийлерге болгаш дыштанылга бажыннарынга халас дыштандырып турар болгаш тааржыр ажылдарны кылдырып турар болгаш янзы-бүрү өөредилге черинде өөредип турар.

Мен, партияның болгаш чазактың дузаламчызын база ап турар мен. 1950 чылда курортка халас путёвка-биле дыштанганым түңнелинде кадым дыка эжиждээн. Облпотребсоюзтуң кооператив-садыг школазынга өөренип киргеш, школаны доскаш, ам Кызыл горпозунда практикалап турар мен.

Партиямның болгаш чазаамның сагыш салыышкынынга харыы кылдыр бодумнуң бүгү күжүмү, билиимни күрүнеиниң, хөй-ниитинин хөрөөнге бээр мен.

А. ВОЛЧЕНКО.

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР

Ыяш кылыгларның шынарын өкижидер

Чаламаның райүлетпүр комбинады тургустунга-ла эзээн үр апарган. Бо үениң дургузунда райүлетпүр комбинады бодунуң бүдүрүп турар продукциязының шынарын эжиждерингe чамдык чедиишкиннерни чедип алган. Ынчалза-даа комбинаттың ыяштан чазаан кылыгларының шынары ам-даа эжиждээн, хереглекчилериниң негелделин хандырбайн турар.

Оон тодаргай баримдаазын мындыг чижектерден тодаргай көрүп болур. Үлетпүр комбинады районнуң школаларының болгаш албан черлериниң чагын өзугаар эрткен чылын хөй санныг сандайлар, столдар болгаш шкафтарны кылган. Ол кылыглар үр үе эртээнде-ле ажыглалдан үнген. Чижээ, Чыраа-Бажында чеди чыл школазы комбинатка 10 студларны болгаш эзээн хөй столдарны чазадып алган. Ук кылыглар каш ай болгаш-ла үрелген.

Райүлетпүр комбинадының ыяш кылыгларының шынарының багайының, хөөрек болуп турарының чылдагааны болза стол, сандайны болгаш еске-даа чүүлдерни ол ыяш-биле чазап турарында болур. Столдардың буттарын дөрт сантиметр чуга ыяш-биле кылып турар. Ыяш кылыгларны хырбалавайн, аваа эптеп турар чүүлдер бар. Моон түңнелинде хырба чокка ол ыяштан чазатынган кылыглар кургаан, боттары-ла чүк башкаланып атырлып турар.

Столяр цехинде хандыг-даа өөрелиге болгаш дуржулга чок бичии ооллар ажылдап турар. Цехтиң мастерлери оларның ажылынга дузалашпайн, оларның кылган чүүлдерин хынаалда чокка хүлээп ап турар болгаш шыңгыы негелде чок ажылдап турар. Столярларның талазында кылып турар чүүлдериниң шынарынче сагыш салбайн, чүгле санын көөгүлдиринче далажыр чүүлдер бар. Мындыг турбуже райүлетпүр комбинадының администрация чери, оон техниктиг улуттукчулары шиитпирлиг хемчег албайн турар.

Комбинаттың бүдүрген мебельдериниң шынары куду болуп, чагыкчыларның болгаш хереглекчилериниң негелделин хандырбайн турда, оларның өртээ дыка аар. Чижээ, садыгның эки шынарлыг чартык чымчак стулунуң өртөөнден комбинаттың шивиден чазаан куду шынарлыг стулу оон 6 рубль аар болуп турар. Бодунуң кылып турар продукциязының шынарын эжиждер, оон бот-үнезин чингедир дугайында районнуң үлетпүр комбинады шыңгыы хемчегни ап, аңаа чоннуң чөптүг негелделин хандырар ужуруг.

М. ООЛЧУКАЙ.

МТС-тер тудуун калбартыр

Чоокку чылларда машина-трактор станцияларының, колхозтарның чурттага болгаш мал кажааларының тудугларының калбак программазын боттандырар талазы-биле улуг ажылдар чорутунган. Ындыг-даа болза, областың МТС-тениде тудуг планы күүсетинмейн турар. Бир эвес МТС-тениң директорлары тудуг ажылын чугулалап көрген болза, тудуг планы күүсетинген турар ийик.

Тудуг ажылын чугулалап көрген черлер, чижээ, Бии-Хем МТС эрткен чылын тудуг планын 100 хуу күүсеткен, оон улуг тудуг объектилери ажыглалда киргеи. Бай-Тайга МТС тудуг ажылын база багай эвес чоруткан.

Ындыг-даа болза, Кызыл, Чаа-Хөл, Сүт-Хөл МТС-тер тудуг ажылын кончуг оожум чорудып турар. Ол МТС-терде тудуг планы күүсетинмээн. Тудуг-монтаж конторазының начальниги эш Волченко тудугга сагыш салбайн келген. МТС-терге, колхозтарга тудуг ажылын организастаарынга эн-не дешилгелиг чүве болза, механизастатынган отрядтар болур. Бирги механизастатынган отряд Чаа-Хөл МТС-тиң тудуунда ажылдап турар. Ындыг-даа болза, ол отряд ёзулуг механизастатынын шыдаваан, хөй күш үнер ажылларны холбиле кылып турар. Тес-Хем МТС-те тудуг-монтаж ажылдарының чыл планының чүгле 27 хуузу күүсетинген.

Тудуг планының күүсетинмейн турарының чылдагааны болза, калаг, шил, цемент еске-даа чүүлдер ховар болуп, ылаңгыя чурт иштиниң тудуг материалдарын чөп ажыглавайн турарында. Тудуг ыяжы, даш, чугай дээн ышкаш тудуг материалдарын МТС-тер чогуур үезинде белеткеп албайн турган. Бо чылын областың МТС-тери тудуг материалдарының белеткелин дыка четпес чорудып турар. Чижээ, Сарыг-Сеп, Чадаана МТС-тер тудуг дажын, чугайны ыырынай белеткеп албаан, тайгада эвээш ыяш белеткетинген-даа болза, тудуг шөлүнде сөөртүнмээн.

Чурт иштиниң эки шынарлыг тудуг материалы болза, саман туйбулар болур. Самандан кылган бажыннарның ханаалары кончуг быжыг болур. Саман туйбуларбиле эки быжыглап, тудуп тургускан бажыннарны кижилер 50—100 чылдар дургузунда эдилеге ажыглап болур. Тудугнуң техниктиг ажылдакчыларының киржилгези чокка туттунган саман бажыннар үр эдилеге турул шыдавас. Ынчангаш ындыг бажыннар дээды-ла эки шынарлыг эвес болуп турар.

Колхозтарда бажыннар тудуунуң ханаларын үргүлчү-ле ыяш-биле кылып турар, чамдык колхозтарның тудуг ыяжы белеткеп алыр чери дыка ырак болуп турар, ынчангаш тудугнуң өртөө аартап турар. А тудугта хереглеөр даш болза, ырак эвес черде, хана кылырынга эки шынарлыг, үнелиг материал болур. Ынчангаш МТС-тер болгаш колхозтар кайыла чоок черде дашты тудугта ажыглаары чугула.

МТС бүрүзүнде тудугнуң техниктиг кадрлары бар. Олар көдээ черлерде тудугларның ажылынга техниктиг дузаламчыны көргүзер хүлээлгелиг.

А. ЛАПИН.

Болбайн барган концерт

Районнуң культура бажыңының боттывынгыр уран-чүүл бөлүмү бодунуң планын ёзугаар Нарын сумузунда «Коммунизмче орук» колхозка концерт көргүзер ужуруг турган. Ынчангаш бөлүмнүң киржикчилери районнуң эң ырак колхозунче концерт көргүзүп чорууруубле бүрүн белеткенип алган, чүгле ол колхозтуң машиназының келир шагын четиклейн манап турганнар.

Хенертен телефон кыңырткайнын келген соонда мындыг үн дыңналып келген:

—«Коммунизмче орук» колхозтуң даргазы Шойжуң тур мен. Колхоз машиназын районнуң культура бажыңының көдээ үнер дээн улузунга белеткеп кагбаан машинадыр. Оларны сөөртүп алыры албан эвес-тир.

Эш Шойжуңнуң бо чугаазын бистер ол-ла дораан СЭКП райкомунуң секретары эш Чымбага дыңнадып чеде бердивис.

— Часкы тарылга белеткелиниң үезинде концерт көргүзер деп чүнерил ол ынныг. Колхозчуларның концерт көөр чай чогун Шойжуң меңээ база дыңнатты. Сиилериниң көдээде үнерлерни чөпшээреверекен, тарай берилер — деп, секретарь шуут-ла дорту-биле биске ынчаар айтыышкын берип, харыылаан.

Ол чорук бистиң шуут кайгадып, бөлүмнүң киржикчилериниң концерт көргүзүп чоруур дээн сонуургалын бакыырадыпкан. Колхозчуларга концерт көргүзүп бээр дээн бистиң аазаашкынывыс күүсетинмейн, оларны мегелепкен болуп турар бис.

Бо үстүнде чорук районнуң удуртур ажылдакчылары уран-чүүлүг чоннуң ортузунче калбартып нептередирин хереккe албайн, харын-даа көдээ ажыл-агыйны уран ынай хөгжүдери-биле чергелештир көдээниң ажыл-ишчилериниң ортузунга культура-массалыг ажылдарны калбартып, чоннуң культурлуг негелделин долузу-биле хандырар дугайында СЭКП ТК-ның үлаа-дараагы үндүрүп турар Пленумнарының докладларында айыткан чүүлдерни өөренип көрбейн турары ол эвес бе?

Д. ЧЫРГАЛ-ООЛ.

Эрзин районнуң культура бажыңының директору.

Автобус чорувайн турар

Кызыл-биле Барыын-Хемчик аразынга автобустар доктаамал чоруп турар болзда-да, Бай-Тайга районнуң Тээли суурже автобус барбайн турар.

Кызыл-МаҢалык суур-биле Тээли суур аразынга автобус аргыжылгазын моон сеңгаар Кызыл-МаҢалык АТК-ны өөренип көөрү негетинип турар.

Б. ЧИМИТ.

Бижик бөлгүмүн организастаар

Чөөн-Хемчик районнуң Ийме сумузунда бижик билбестерниң болгаш бижикти биче билирлерниң саны дыка хөй. Ынчаг болза-даа бижик бөлгүмнери мынчага чедир организастатынмаан.

Суму Советди бижик бөлгүмнерин организастап, чоннуң бижик билбес болгаш биче билир чоруун узуткаар хемчеглерни адыр өйү келген эвес бе?

С. СЕРИН-ООЛ.

Парлатынмаан чагааларның изи-биле

Чаа-Хөл районнуң Булун-Терек чедилчыл школазында өөредилге-кижизидилгелиг ажылды багай тургусканын көдээ бижикчи редакцияга бижээн. Ук чагааның изи-биле школаның ажылын хынаарга айыткан фактылар шын болган, школада өөредилге-кижизидилгелиг ажылды эжиждер талазы-биле хемчеглер алынган деп редакцияга өлөөно дыңнаткан.

Делегейде болуп турар чоруктарның допчулалы

ТАЙБЫҢНЫҢ ХЕРЭЭ ТИИЛЭЭР

Атомнуг чепсектиң күрлавырларын чок кылыр болгаш ооң бүдүрүлгезин доп-дораан сокадыр дугайында улустарның негелдезиниң адаанга ат салыышкынын чыыр талазы-биле калбак кампанияны чорударынче Тайбыныың Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Бюрозунуң Кыйгырыы делегейниң бүгү чурттарында миллион-миллион кижилериниң изиг деткимчезин алган. Чер болганда атомнуг дайынның айылыга удур үре-түнелдиг хемчеглерни алырын чазактардан болгаш парламентилерден негелде салын турар тайбың талалакчыларының күүлүг шимчэшкини өзүп турар.

Ат салыышкынының чыылдазы Чехословакияда, Венгрияда, Италияда, Финляндияда, Индияда, Индонезияда, Кыдат Улус Республикада, Албанияда болгаш өске-даа хөй-хөй чурттарда чедишкиниг чорун турар. Улусчу Кыдатта кампанияның баштайгы 20 хүннеринде Кыйгырыгның адаанга ийи чүе миллион хире кижи ат салган. Индияда он-он массалыг митингилер хүннүн-не эртип турар, оларның киржикчилери атомнуг дайынны белеткен турар империалистерниң кем-бурулуг планнарынга удур эн шинтпирлиг-биле хөделип баа. Тайбыныың Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Бюрозунуң Кыйгырыының адаанга боттарының холдарының үжүүн салып турар.

Март 8-те тайбың камгалалының Совет Комитединиң пленуму бүгү совет улустуң мүрүнүнде вена кыйгырымын деткип турарын илереткен болгаш апрель 1-ден эгелеп Совет Эвилелинге ат салыышкынының талазы-биле кампанияны эгелээр шинтпирни хүлээп алган. «Ур болгаш бүгү-нинти тайбыңа сонуургалдыг улустар атомнуг чепсекти хоруудаарын болгаш ону кылып үндүрерин сокадырын чедип алыр. Атомнуг энергия тайбың соруулга болгаш кижи төрелгетениң дешилгезинге баран болур ужурлуг болгаш баран-болур-даа. Атомнуг дайынны өскүдүрүнче чүткүп турар карангы күштер дедир өйталаар ужурга таваржыр. Улустар ону чедип алыр. Тайбыныың хөрөө шиниг херек. Ол херек тиилгеним чедип алыр!»—деп пленумнуң резолюциязында демдеглеп турар.

Дайын кыпсыкчыларынга удур тайбын дээш демиселге Совет Эвилели хүндүлүг черни өзүп турар. Элээн каш чылларның дургузунда Совет чазак массалыг улуттаашкынының чепсектерин хоруудаары, атомнуг энергияны тайбың соруулгаларга ажыглаары дээш үргүлчү туржуп келген болгаш туржуп турар.

Чогум-на ССРЭ-ге эрткен чылдың июньда атомнуг энергиягa ажылдаар делегейде бирги үлетпүр электростанциязы ажыглалга кирген. Чогум-на Совет чазак тайбың хереглелдерге ядролуг физиканың талазы-биле шинчилел ажылдарын хөгжүдүрүнге эртем-шенелелдиг базаны тугузар херекке Совет Эвилелинде чыып алдынган эртем-техниктиг дуржулганы өске күрүнелерге дамчыдып бээринге болгаш эрсежок чугуда дуза көргүзүнүр бодунуп беленниг дугайын медеглээн.

Тайбың дугайында ёзулуг сагыш салыышкын-биле долдунган ССРЭ-ниң Дээди Совети болунуп дөртку чылдазының ийиги сессиязынга хүлээп алдынган Декларациязынга атомнуг чепсегленишкин сүрүүшкүнүге төнчүү салыр болгаш массалыг узуткаашкынының чепсээн хоруур талазы-биле кыйгырыгны улустарга болгаш бүгү чурттарның парламентилериге чоруткан. Бо чылдың февраль 18-те Совет чазак тайбыны быжыглаарының болгаш атомнуг дайынны болдурбаның сорулазы-биле холбашкан айтырыгларны эн дүрген шинтпирлээринче үзүлгенин тодаргай саналларны идип үндүрген. Совет Эвилелиниң ол инициативазы болаа, ооң кошкаанын болгаш атомнуг күткүлен кортканының барымдаазы эвес болур. Социализм тиилээн чуртуң күүлүг бүгү делегейге биллиниг Совет улус империалистиг атомщиктериниң кыжаныныдан кортпас. Атомнуг чепсекти хоруур дээш демиселдишаан, Совет Эвилели атомнуг дайынның болдурары хоозуразашкыдан кижи төрелгетенни камгалаарынче чүткүп турар.

Америк чагырыкчы бөлүктер үүгле улустар арасының харылзаларында дүшкүүрлүг чоруку кошкадырыга арга бербейн турар эвес, харын-даа ону улам күштелдирип болгаш чаа дайынны өртүп кыпсын үндүрүнче чүткүп турарын тайбыңа ынакшылдыг кижилер кайгап турарлар. Империалистер Барыын Германияны дүрген чепсеглээрин болгаш ону агрессчи шериг блоктарынга хаара туларын хандырар дээш улам күженнишкинниг хемчеглерни чорудып турар. Ыраккы Чөөн чүкте болгаш Мүрүнүү-Чөөн Азияда америк дипломатиялың чинзеннишкиннери идепкейжээн. Бодунуп чоокта чаа радио дамчыштыр чугаазында Даллес «Мүрүнүү-Чөөн Азияга шериг көрөзиниң» киржикчилери чурттарның чепсектиг күштерин улаттырарын чулчураан, АКШ «чаа болгаш күүлүг» чепсектер-биле хандыртыныгаа деп мактанган болгаш Кыдат Улус Республикага бар шаа-биле кыжанган.

Америк күрүне ажыдакчылары чамдыкта АКШ атомнуг энергияны тайбын ажыглаарынга сонуургалдыг, харын-даа бо талазы-биле «практиктиг» базыныар ертеринге мүрүндагы француз премьер-министрден тулаа чок сонуургалдыг турган.

Ынчалзажок, кажан париж дугуржулгаларын күштүг болдурар дугайында айтырыг боин бүдеестагының мүрүнүнде тургустунуп келгенде, херек үндезинге-биле өскерилген. Мендес-Франстың салын турганы сорулгаларга азы париж дугуржулгаларын күштүг болдурар күзелге удуртыргаш, Аденауэр Франциягa кадыг-даа англи-америк «мөгадылаа» турбайн турар болгаш Саар дугайында дугуржулга өскертинген турун болур деп ажыг-биле медеглээн.

Канцлериниң медеглели Франциянын парламент бөлүктеринге дыка тоарышпас чоруку болдурган. Франциянын даштыкы херектер министерствозу март 4-те дыңнадыг парлаан, ында париж дугуржулгаларының баш буруцгаар көргени Саар статуду өскертиннес деп демдеглээн. Анда харын ыылдыр Парижте боин дипломаттыг төлөө чери доп-дораанда удур харын кылган, Аденауэриниң тугаалаан чүүлү бодунуп ужур-утказын ыылын турар. Ынчалзажок, ол арын чагдынган декларациялар-биле кады америк парлалганын арыннарынга атомнуг чепсегленишткинин улам ыцай көвүдедир дугайында ажык пропаганда чорутунуп турар. АКШ-тың агрессчи бөлүктери Совет Эвилелиниң атомнуг чепсекти хоруурунче болгаш атомнуг энергияны тайбын сорулгаларга ажыглаарынче угланган кандыг-даа саналын дыңнаар хөөн чок болуп турарлар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң улустар аразында тайбың кады ажылдажыганын принциптери кирген болгаш бүгү-нинти тайбыны камгалаары база быжыглаары дээш парламентилериниң харылсалгалыын демдеглээн Декларациязының өзүп америк парлалга парлаваны өнза көргүзүлүг. Ындыг турбуже, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Декларациязы өске чурттарга канчаар-даа аажок улуг чугаалажын көрүүшкүнүү болдурган. Англияның, Грециянын, Канаданың болгаш өске-даа күрүнелериниң хөй-хөй буржуаз парламентарийлери ол документиниң чугулазын демдеглээн. Кыдат Улус Республиканың, Чехословакиянын, Румынияның, Герман Демократтыг Республиканың болгаш өске-даа тайбынга ынакшылдыг чурттарның парламентилери ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Декларациязының чугаажокка деткип турарының дугайын медеглээн.

Бүгүүн кижилер дайын күзевейн турарын эндере чепсегленишкиннерниң талалакчылары утпаза чогуур. Тайбын дээш база атомнуг кыжаныгны узуткаары дээш шимчэшкин бүгү чурттарын чонунуп улам калбак кезектерин хаара тулун турар. Тайбыныың хөрөө шиниг херек, ол тиилээр дээрзин улустар медерен билип турар.

ЧИДИГЛЕНИП ТУРАР ЧӨРҮЛДЭЭЛЕРНИҢ БАЙДАЛЫНДА

Франциянын Республика Чөвүлелиниге париж дугуржулгаларын бадылаар дугайында айтырыгны чугаалажып көрүнүн хуусаазы чоокшулап олурарын-биле кады Франция биле Барыын Германияның аразында Саар талазы-биле чөрүлдөлер күштелип турар. Бо чөрүлдөлөрниң түнелинде айытынган дугуржулгаларны бадылаары канчап-даа чиик эвес херек болур деп бүзүредиишкин Францияның өзөн каш политиктиг ажылдакчыларының медеглелериниде ышкаш француз парлалгада чугаалатыны турар.

Саарның ужурундан француз-боин чөрүлдөниң чылдагаанын чүдел? Ол чогумна ам чүге кыптып үнүп келгенин?

Эрткен чылдын декабрьда Франциянын ынчаардагы премьер-министри турган Мендес-Франс национал хуралга париж дугуржулгаларын күштүг болдурарын канчап-даа турган чедип алырын ораладышкан, национал хуралдың депутаттарынга «Саарның политиктиг автономиязын баш бурунгаар көрүп турар европа статтышкан Штаттары болгаш Англия магадылаа бергеи деп аалап турган. Вашингтондан болгаш Лондондан ол медеглелее канцыг-даа удурланыышкын болбаан. Боинга ону база ыыт чок эрттирген, чүге дээрге, Аденауэр Национал хуралга чугаалажыышкын таарымчалыг байдалга

Саар хөрөөнге Вашингтонда реакцияны ап көөр болза, «Монд» солунунуң вашингтон корреспондентиниң дедиглеп турары-биле алырга, ында «дүвүрээзин болгаш хомудан көрүүшкүн» болуп баа бир тээ париж дугуржулгаларын күштүг болдурарынче Францияны албадаар сорулга-биле америк чагырыкчы бөлүктериниң идин үндүргени «бүгү дипломаттыг чепсеглениишкинин Аденауэр бодунуң медеглели-биле үүн болур болгаанда» дүвүрөзшкин үнүп турар. Өскээр чугаалаарга АКШ-тың күрүне департаментизи боин канцлер ботунуң картазын алекке ажыдыпканынга сеткили ханмайн турар.

Француз Республиканың Чөвүлелиниге париж дугуржулгаларын чугаалажып көөрүн эгелээрниге чедир арткан үеин америк болгаш англи дипломаттар боттарының боин өөшүктери ышкаш герман милитаризмин катап тургузарының планы-биле эптежиринче Францияны албадаар ораладжыышкынга чаа кажарлаашкыннар кылырынга ажыглаары чигзиниг чок.

Саар айтырыг-биле холбаштыр Париж биле Боннуң аразында харылзаларының чидиглениишкини париж дугуржулгалары француз болгаш немец улустарга, а ол ышкаш Европаның өске-даа бүгү улустарынга кайы хире айылдыг болун турарын база катап тода көргүзүп турар. Бо хүннерде Францияда, Германияда, Данияда, Голландияда болгаш өске-даа барыын европа чурттарында Барыын Германияны чепсеглээринге, Европада айыл чок чорукка улуг айылдыг чепсегленишкинге удурланган улусчу шимчэшкин улам бедик көдүрүп турары ынчангаш таварылга эвес.

Д. БОЧАРОВ.

Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Бюрозунуң Кыйгырыының адаанга ат салыышкынының чыылдазы

ЧЕХОСЛОВАК РЕСПУБЛИКА

ПРАГА. Тайбың камгалакчыларының чехословак комитединиң секретариадының болгаш Национал фронтунуң төп комитединиң дыңнадының ёзугаар алырга, март 12-ге чедир Чехословакияга Тайбыныың Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Бюрозунуң атомнуг чепсекти хоруудаары болгаш чок кылыры дээш Кыйгырыгның адаанга 5075 муң кижи аттарын салганнар.

Кыйгырыг адаанга ат салыышкыны үргүлчүлеп турар.

МООЛ АРАТ РЕСПУБЛИКА

УЛАН-БАТОР. Тайбыныың Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Бюрозунуң Кыйгырыының адаанга ат салыышкынарының чыылдазының талазы-биле кампания Моол Арат Республикада калбарган. Кыйгырыг адаанга республиканың 493 муң хире ажылчы чоннары аттарын салган.

МАР-ның Профессионалдар эвиледдериниң Төп новлели мелеглеп парлаан, ынча чугаалаан турары болза, Моолдуң ажылчын эңгызы Тайбыныың Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Бюрозунуң шинтпирни изиг-биле деткин турар болгаш бүгү ажылчы чоннар-биле бүгү делегейде тайбың талалакчылары-биле кады атомнуг болгаш водородтуг чепсектиг күрлавырларын чок кылырын, а ол ышкаш ону бүдүрүп үндүрерин доп-дораан сокадырын шинтпирлиг негеп турар.

ВЬЕТНАМНЫҢ ДЕМОКРАТТЫГ РЕСПУБЛИКАЗЫ

ХАНОЙ. Вьетнамның информация агентилелиниң дамчыдын турары болза:

Март 10-да Ханойга Тайбыныың Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Кыйгырыының адаанга ат салыышкынының чыылдазының талазы-биле кампанияның байырлыг ажыдыышкыны болган.

Митингге киришкен демократтыг партиялардың, массалыг организацияларының болгаш шажынчы бөлүктерниң 500 ажыг төлөлекчилери Кыйгырыг адаанга бир дугаарында аттарын салганнар. Ханойнуң ажылчыннарының төлөлекчизи Нгуен Данг Ху бодунуң адын бир дугаарында салган, Ханойнуң ажылчыннары дайынның чылдарында ажык качыгдааннар деп медеглээн. Ам оларның тайбың амыдралын кымнык-даа үрээрин олар болдурбастар деп ол чугаалаан.

Ат салыышкынының чыылдазының талазы-биле март 11-де эгелээн кампания чазактың албан черлеринге, школаларга, Ханойнуң үлетпүр бүдүрүлгелеринге чорутунган турар.

ИТАЛИЯ

РПМ. Тайбың талалакчыларының шимчэшкининиң итали комитединиң дыңнадын турарын ёзугаар алырга, Тайбыныың Бүгү-делегей Чөвүлелиниң атомнуг дайын айылдынга удур Кыйгырыгның адаанга Италияның 61 можуунга 2083465 хол ужуктери чыгдынган. Бо можуларда ышкаш өске-даа можуларда ат салыышкынары үргүлчүлеп турар.

УРУГВАЙ

МОНТЕВИДЕО. Тайбыныың Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Кыйгырыының адаанга ат салыышкынының талазы-биле кампания Уругвайда эгелээн.

Ат салыышкынарының чыылдазы профэвиледдеринде идепкейлиг эрттин турар.

Атомнуг чепсектиг күрлавырлар, а ол болгаш водородтуг бомбаларның күрлавырларын чок кылыр дээш кампанияга катыжын турарының дугайында медиалер янзы-бүрү организациялардан тайбының национал чөвүлелинде кээп турар.

Тайбының национал чөвүлели март 11-де калбак чөвүлел хурал эрттирген, анда профэвилед, хөй-нинти организацияларының төлөлекчилери, уругвай интеллигенциянын көскү төлөлекчилери киришкеннер. Чөвүлел хуралдың киржикчилери тайбыныың национал чөвүлелиниң чингине секретары Хосе Луис Массеррини илеткелин дыңнаан болгаш Тайбыныың Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Бюрозунуң Кыйгырымын деткиир деп шинтпирни хүлээп алган. Тайбыныың Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Бюрозунуң Кыйгырыының адаанга боттарының аттарын салырынче, ооң-биле тайбыны камгалаары дээш улустарның бүгү нинти демиселинге боттарының салышкыннарын киреринче уругвай улусту чөвүлел хурал кыйгырган.

Чөвүлел хуралдың киржикчилериниң тускай резолюциязы тайбыңа ынакшылдыг күштериниң төлөлекчилериниң бүгү делегей ассамблеязынга Уругвайның тайбың талалакчыларының киржилгезин хаадырарын тайбыныың национал чөвүлелиниге дааскан. Чөвүлел хурал Барыын Германияны эндере чепсеглээрин, Тайваньга америк чепсектиг күштериниң киржилгезин база Уругвай биле АКШ-тың аразында кылдыган шериг дугуржулгазын бүгүү шаан турар резолюцияны база хүлээп алган.

(СЭТА).

Индий парламентиниң депутаттары атомнуг чепсекти хоруудаарын кыйгырып турар

ПАРИЖ. Франс Пресс агентилелиниң корреспондентизиниң Делиден дамчыдын турары болза, Давана болгаш Шамана щтаттар чөвүлелиниң кежигүнүнүң эгелекчи саналы-биле политиктиг янзы-бүрү партияларга хамааржын турар, индий парламентиниң 100 хире депутаттары «атомнуг чепсектиг бүгү күрлавырларын чок кылырын» кыйгырып турар улуг чазаага ат салганнар. Ол чагаанны улуг күрүнелерге чорудар.

«КНО-ның хынаалдаалының адаа-биле атомнуг чепсекти бүдүрүп үнүлүрерин дүмдеп хоруудаарын боттандырарынче, атомнуг энергия талазы-биле шинчилел ажылдарын чүгле тайбың сорулгаларга ажыглаарынче» угландырарынче улуг күрүнелерниң чазактарын депутаттар кыйгырып турар. (СЭТА).

Индияның премьер-министри Неруга халдаашкын

ЛОНДОН. Бастурган (Индия) Рейтер агентилелиниң корреспондентизиниң дыңнатканы болза, март 12-де эртен бижек-биле чепсегленген бир ниже Неруның чорун олурган машинаазының кырынче халый бергеш, премьер-министрни бижектоорин ораладшкан. Неру ол кижини машинаадан үндүр идипкен. Премьер-министрниң машинаазын камгалап чораан метоциклдерлиг камгалал ол халдакчыны тулуп хоруудаан. (СЭТА).

Лаоста байдал

ХАНОЙ. Вьетнамның информация агентилелиниң дамчыдын турары болза:

Америк империалистер болгаш оларның сулчэлежикчилери чоокта чаа Сам-Неа хоорайның соңгу талазында беш километр черде Гуэй-Тхауга, тодаргайларга Патет-Лаонуң чепсектиг кезектериниң эде бөлүглежишкининиң зоназынга парашюттар-биле хөй бөо-чепсек октаан.

Патет-Лаонуң шериглериниң эде бөлүглээшкин зоназының чоогунда турар черже хаанның армиязының өзөн каш кезектерин чорутканы базаа-ла билдингир апарган.

Сам-Неа болгаш Фонг-Сли можуларын эжелеп алырын ораладышпышаан, Патет-Лаонуң дайынчы кезектериниче халдаар планнарын америк империалистер боттандырып турарын болгаш Лаоска политиктиг конференцияның ажылын катап чорударынга чаа бергедээшкиннерни тургузар деп турарын үстүнде айыткан чижектер база катап деречилеп турар. (СЭТА).

ПАРИЖ ДУГУРЖУЛГАЛАРЫН ФРАНЦИЯНЫҢ РЕСПУБЛИКА ЧӨВҮЛЕЛИНГЕ ЧУГААЛАЖЫРЫНЫҢ БҮДҮҮЗҮНДЕ

ПАРИЖ. Март 11-де үнген париж солунар даштыкы херектер болгаш республиканың изционал камгалал чөвүлелиниң комиссияларының париж дугуржулгаларының дугайында март 10-да даштыкы херектер министри Пинейниң илеткел кылганы хуралынга холбаштыр чүүлдер үүдүрген. Март 22-де болур ужуралуг республиканың чөвүлелинге тургузар деп турар санал бернишкининериниң бүдүүзүнде чазак «шавар халдаашкынче» кирген деп хөй-хөй солуннар бижээн. Форнуп чаза париж дугуржулгаларын күштүг болдурарының дугайында хоойлу төлевилеличе кандыг-даа чазалга кылырын болдурбас болгаш ол хоойлу төлевилелиң национал хуралга катап чугаалажы бээринден чайлаар дээш республиканың чөвүлелиниң кежигүннеринге саңдар халдадырын ораладжып турарын солуннар бижип турар.

Барыын Германияны катап чепсеглээринге удур болгаш эндере чепсегленишкиннерге удур чурттар калбак шимчэшкин республика чөвүлелиниң кежигүннериниң сеткил-сагыжынга саңдарны халдадып турар. Оларның хөй-хөй париж дугуржулгаларын шүгүмчүлеп турар. Ол дугуржулгаларны күштүг болдурарының перспективаларының тодаргай эвес чоруу күженнишкиниг кажар ажыл-чорудулганы кылырынга болгаш ийиги палатаның чайгылын турар кежигүннеринге албадаашкын дөгээринге француз чагырыкчы бөлүктерни чедирген.

Республика чөвүлелиниң комиссиязының хуралынга санал бергеш, Пиней төлевилетинин турар «барыын-европа эвилелинин» агрессчи характерин чажыр быыаан, париж дугуржулгаларын барла шаг-биле камгалап турган. Париж дугуржулгалары «Германия-биле эптежирин болгаш бозунуң эңгээнде Чөөн чүк-биле чугаалажыышкын кылырын белеткеп турар» деп республика чөвүлелиниң кежигүннеринге ол бүзүрелин турган. Чугаалажыышкыннар дугайында хоозун-неге аазаашкыннар-биле парламент кежигүннеринге саңдар халдадырын ораладжып турган Мендес-Франс ышкаш Пиней базада париж дугуржулгаларын күштүг болдурарын чедип алыр дээш чугаалажыышкыннар дугайында Францияда эң нептерегей лозунгуну арын чаап ажыглаарын оңалдажып, харын-даа ол чугаалажыышкыннарны «сентябрь азы октябрьда» эгелээрин аазап турар.

Республика чөвүлелиниң кежигүннериниң олар кандыг-даа чазалгалар кирбезин болгаш париж дугуржулгаларын күштүг болдурарынга шаптыктаашкын тургуспазын негевишаан, Пиней барыын талакы эвилелчилер Францияны «чаасканзырадыр» дээр чүүл-биле коргудуп турган.

Парлалганын медээлеп турары-биле алырга, херек болза, париж дугуржулгаларын күштүг болдурар дугайында айтырыга холбаштыр Черчилльдиң январь 12-де Мендес-Франска чоруткан чагаазын Пиней помчуурунга четкен. Ол чагаада бир эвес Франция париж дугуржулгаларын күштүг болдурбас болза «ооң орнун чажыртынчак хевирлиг кыжаныг илереткен.

«Нувель Репюблик дю сюд-Уэст» солун Черчилльдиң чагаазын «кыжаныг» деп үнелеп турар.

Март 10-да Эйзенхауэрниң медеглелин чамдык барыын үеэлдиң солуннары базала ындыг янзылыг көрүп турар. «Фигаро» солунга Роже Массиптин бижээн болза, бир эвес париж дугуржулгалары күштүг болдуртунмас таварылга болу берге атлантика эвилели буурап дүже берип болур дээр элдээртиг Эйзенхауэрниң медеглелинде илереткен. «Европаның камгалал интилежилгези буурап дүшкениниң сеңлүнде АКШ-тың чөгел төнүүшкүнү кайы хире улуг турганын ол элдээр көргүзүп турар болгаш чаа чөгел төнүүшкүн болу берге аазар болза, реакция, катастрофтуг байдал дугайын чугаалаваска безин, дыка шыңгыы болур апаар»—деп ол бижээн.

Ындыг болганда Франциянын чагырыкчы бөлүктериниң француз улустуң удурланыышкынын турбуже-ле, париж дугуржулгаларын күштүг болдурар дээн күженишкининиң АКШ-тың болгаш Англияның талазындан чаржалажыышкынчадан база ыйдыышкындан хахаарылгалыг болуп турар.

Мынчалзажок, солуннарның медээлерин ёзугаар алырга, Пинейниң «барыныда көргүзүглери» болгаш кыжаныглары республика чөвүлелиниң кежигүннериниң париж дугуржулгаларынга удурланыышкынарын чок кылып шыдаваан. Чижээ, МРП (улус демократтыг шимчэшкин) партиязының кежигүү Пезэнин медеглээн болза, доп-дораан күштүг болдурар чоруку мартыныышаан, чазак республика чөвүлелиниң кежигүннериниң «карактарын шийип алган» бадыдзарынче албадан турар. Социалист Марнус Мутэ париж дугуржулгалары Барыын Германияны чепсеглээринче аппар чыларынга хамаарыштыр кайгаашкынны илереткен. Мутэ «чөөн республиканчылар каттыжыышкынының» кежигүү Пэнтон ышкаш база-ла герман айтырыгны тайбың таарыштырарының дугайында улуг күрүнелериниң аразынга чугаалажыышкыннарны чорударын күзеп турарын чугаалаан. Париж дугуржулгаларын күштүг болдурар чорук Франциянын улустар аразынга туружун бакыырадыр деп МРП партиязының кежигүү чораан Амон демдеглээн.

(СЭТА).

Гонконгта англи эрге-чагыргаларның шиитпириниң дугайында „Женьминьжибао" солун

ПЕКИН. «Женьминьжибао» солунуң мүрүнүү чүүлүнде бижип турары болза, март 5-те Гонконгта англи эрге-чагыргалар кыдат чоннуң ол хоорайже кирер чоруун канцыг-даа үнеэмнинер чокка хепхепертен кызымаргаан. Англи эрге-чагыргаларның ол чоруу Гонконг биле Кантон аразында доктаамал харылзааларга таарымча чок болган. Олар ол черниң чонунуң эрге-ажыктарынга хоралыг болуп болур болгаш ол районга чөрүлдөлиг байдалды тургузуп турар.

Гонконгта англи эрге-чагыргалар шак ындыг агартынмас үүлгедиглерни хөй улаа чорулуп турар деп солун айтып турар. 1950 чылда-ла Гонконга англи эрге-чагыргалар кыдат улустуң Гонконгче хостуг кирер эргелерни күш чок болдурар дээр чоруку чаргаан, ол чорук Кыдат Улус Республиканың чазаның талазындан удурланыышкынга таварышкан. Англи эрге-чагыргалгының база катап чорутканы болгунуп болбас чорук кыдат улуска хамаарыштыр мырыңай найыралдыг эвес чоруктуң актызы кылдыр көрүнүп ужурлуг.

(СЭТА).

Австрияның парлалга агентилелиниң дыңнадыы

ВЕНА. Австрияның парлалга агентилела март 12-де дараазында дыңнадыгны чарлаан:

Австрияның парлалга агентилелинге билдинин турарын ёзугаар алырга, даштыкы херектерниң совет министри Молотовтуң медеглели федералдыг канцлериниң канцеляриязында ам үеле хынамчалыг өөренин көрүүшкүнүн чүүлү болуп турар.

Австрияның федералдыг чазазының медеглели чоокку неделяның дургузунда кылдынып болур чадавас.

(СЭТА).

Японияның эндере чепсегленишткини

ШАНХАЙ. Токиодан алдынган медээни ёзугаар алырга, Японияның национал камгалалының эргелеп кургаг черниң шериглериниң санын 200 муң кижи чедирерин көрүп турар алды чыл планын ажылдап кылырын колдуунда доскан.

1955 чылда кургаг черниң, шериг-агаар болгаш шериг-далай күштериниң нинти санын 34 муң кижи чедир көвүдедир деп турар.

Алды чылдың планы болза, көвүдеп турар япон армияны япон бүдүрүлгеге кылган бөо-чепсек-биле хандырарын көрүп турар.

Киодо Цусин агентилелиниң дыңнадын турары болза, Японияда чорун турар АКШ-тың камгалал министриниң дузалакчызы Пренинг Росс биле Японияның даштыкы садыг болгаш үлетпүр министриниң оралакчызы Хираниин аразынга шериг самолёттарының бүдүрүлгезиниң ооң иштинде «Син Мицубиси» болгаш «Кавасаки» компаниялларның ужар-чүүл заводтарынга «Г-86» деп реактивтиг истребительдерниң бүдүрүлгезиниң дугайында чугаалажыышкыннар болган.

(СЭТА).

Редактор Д. О. БЕГЗИ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кулумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3 — 62, редакторнуң оралакчызының иштики информация, чагаа, үлетпүр транспорт киллистериниң—3—88, харылсалгалыг секретарының 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, көдээ ажыл-агый, культура болгаш амыдырал киллистериниң база бухгалтериянын—3—65.

ТС—01589.

Культура эргелелиниң типографиязы